

הגני תורה

גליון תרצ"ז פר' בהעלותך תשפ"ה
מסכת תמורה כ. - כב.

יו"ל ע"י חברת חוגי תורה - ישכר באהליך דקהל חסידי מבונקא בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כיון שהיה לו חלישות הדעת שנשאר רעב. בוודאי עם פשוט'ע מעשה אפשר ג"כ להבין דברי רש"י ע"פ פשטות.

כשהרה"ק ר"ש מבאבוב זצ"ל היה כאן בארץ ישראל ערך מלוה מלכה במוצ"ש וסיפר על זקינו רבי שלום אליעזר זי"ע שחל היו"ד דיליה בזה השבוע, וסיפר אז עוד עובדא, שפעם היו שני סוחרים שמכרו עצים להסקה [שאו היו משתמשים עם עצים להסקה לבישול או לחמם הבית, שלא היה עדיין גז], והסוחרים היו קונים יערות שלימים והיו כורתים העצים ואז מוכרים העצים, ויצא אז חוק חדש שכל מסחר שעושים הנכרים עם יהודים, יכול הנכרי לחזור מהמכירה מתי שרוצה, ועל ידי חוק זה ה' יכול להיות הפסדים גדולים, דאם קנה ישראל מנכרי שדה באלף, ובמשך הזמן ירד שוויית המטבע, והסכום אלף שה' בתחילה הון רב, לא ה' שוה עתה כמעט כלום, שהיו יכולים לקנות בזה קופסת

גפרורים [שוועבלעך] וע"כ כשבא הנכרי ותבע שרוצה לבטל המכירה, ה' נותן רק אלף כפי שקיבל מהלוקח, אף שהאלף אינו שוה עתה כלום. וזה היה גזירה נוראה, וה' יהודי בשם ר' חיים, שקנה יחד עם עוד שותף יער מנכרי, וזה היה לפני הימים הנוראים, וה' שם איש א' שנסע לרבי שלו' אליעזר על הימים הנוראים, וביקש ממנו ר' חיים שיזכיר אותו אצל רבי שלו' אליעזר, וכן עשה שהזכירו לפני רבי שלו' אליעזר, אמר לו רבי שלו' אליעזר דכיון שבאים עתה ימי החורף, יראה לשלוח לכאן וואגאן עצים לחורף לחמם [בתי עניים], ועי"ז יהיה לו ישועה, כשחזר השליח מסר לר' חיים מה שאמר לו רבי שלו' אליעזר, ענה ר' חיים שהוא צריך לשאול את השותף שלו, אבל השותף לא הסכים, שטען לא די שמפסיד הכל יפסיד עוד וואגאן של עצים, כשראה ר' חיים שהשותף אינו מסכים, לקח הוא מחלקו חצי וואגאן של עצים

המשך בעמוד יב'

בחסירון ששוכח תלמודו]. יעזור השי"ת שיבנו בית נאמן בישראל ולדורות ישרים ומבורכים, יעזור השי"ת שהור"י התינוק יגדלו אותו לתורה ולחופה ולמעש'ט ויזכו להרבה נחת, שהר"ך הנולד ילך בדרך אבותיו הק', שמקור מחצבתו מצדיקים גדולים, ויהיה שמחות ונחת אצל כל בני ישראל, ונזכה לרחמים וחסדים, שנמצאים בזמן כזה שבני ישראל צריכים לכך הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, זכות מצות מילה זכות החתן יגן עלינו שנזכה לינצל ממה שצריך לינצל ולישמר ממה שצריכים להישמר מתוך חסדים ורחמים נחת וכל טוב.

ס"א שב"ק פר' בהעלותך תשפ"ד
שלו' זכר לבן הרב ישכר שלמה טוביאס שליט"א
חתן הרה"צ רבי אהרן שליט"א

השבוע (טז סיון) חל היו"ד של הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זי"ע בנו של הרה"ק מצאנז זי"ע, ונעקד"ה במלחמה ביום ט"ז סיון. שמעתי סיפור שפעם א' היה ילד או בחור צעיר שנסע על שבת לרבי שלום אליעזר זי"ע, אחרי התפלה כשהציבור יצאו מהביהמ"ד חיכה שיזמינו אותו א' מהמתפללים לאכול סעודת שבת, וכיון שהיה עוד ילד או בחור צעיר חשבו שבוודאי בא לכאן עם אביו א"כ אוכל יחד עם אביו, ולכן לא הזמינו אותו, ונשאר בביהמ"ד רעב, וחשב לעצמו שעכ"פ בעת עריכת השולחן של רבי שלום אליעזר ישמע ממנו קידוש ויאכל משהו, בעת שנכנס רבי שלום אליעזר להטיש נדחפו והוא עמד רחוק ולא היה יכול להתקרב, כשעמד רבי שלום אליעזר לעשות קידוש לקח הכוס לידו, מיד הניחה ושאל אם יש מישהו שעדיין לא עשה קידוש, וכך היה ב' או ג' פעמים עד שהילד ענה שהוא עדיין לא שמע קידוש, וקרא לו רבי שלום אליעזר שיעמוד לידו והוציא אותו בקידוש ואח"כ נתן לו חתיכה גדולה של המוציא ונתן לו מנה יפה מכל המאכלים כראוי.

וחשבתי שבזה אפשר להבין בפשטות הכוונה ברש"י לפי שחלשה דעתו של אהרן, שלא נשאר לו כלום שלא היה בחנוכה הנשיאים, אמר לו השי"ת שכיון שיש לו חלישות הדעת יתן לו מנה יפה, דבר שהוא לדורות, שהולקת המנורה נרות חנוכה ונרות שבת הכל בא מאותו החלישות הדעת של אהרן הכהן, כמו שרבי שלום אליעזר זי"ע נתן לילד הזה מנה יפה

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת אל מזל פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח, ב).

וברש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמם בחנוכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מודליק ומטיב את הנרות. ואמר כ"ק דודי (מרן מהר"א זי"ע) ז"ל בשם כ"ק זקני (מרן מהר"ד זי"ע) ז"ל שראה אהרן הכהן בחנוכה הנשיאים ענין של הוראת שעה, קטורת ביחיד ועל מזבח החיצון, ומזה חלשה דעתו שלא זכה להוראת שעה, ואמר לו השי"ת חייך שלך גדולה משלהם, שבהולקת המנורה יזכה לענין של הוראת שעה על תמיד, דכתיב (שמות ל, ז) בהטיבו את הנרות, ואמרו חז"ל (יומא לג) דאין נרות פחות משנים, שצריכים להטיב שני נרות יחד, אבל היה הנס של נר מערבי שנשאר דלוק, אז היה אהרן הכהן מטיב רק נר א', זה היה ענין של הוראת שעה דפרסומי ניסא דחי לקרא, ובזה נתפייס אהרן הכהן.

וי"ל עוד דראיתי בשם החתם סופר עה"כ (א, ה) זכרנו את הדגה אשר אכלנו חינו, וברש"י חינו מן המצוות, דהאפסוסף טענו שבאכילת המן היה מצוה, שהיו מצווים לא תותירו ממנו עד בקר, וממילא נתעורר התנגדות, ונמנע מהם תאות אכילה, משא"כ במצרים אז לא היה להם מצוה באכילתם, וזהו חינו מן המצוות, יכלו לאכול הכל לתיאבון.

ובזה אפשר לומר הכוונה שאהרן הכהן היה לו חלישות הדעת שחיסר מצוה כיון שלא היה בחנוכה הנשיאים, אמר לו השי"ת שכשמצווה לחסר מצוה זהו ג"כ מצוה, וכמו שמצינו בענין הטבת הנרות שאף שיש מצוה בהטיבו את הנרות שיש להטיב ב' נרות ביחד, בא פרסום הנס ודחה להמצוה, דחיסור המצוה הוא מצוה.

והנה יש כאן שמחת שבע ברכות של כהן מיוחס (החתן אשר ישע"י כהנא שחי') וסעודת שלום זכר, והוא אינו שכיח כ"כ [שיהיה שניהם יחד], וכוחו של אהרן הכהן שהיה לו אז חלישות הדעת זה עומד לנו עד היום, שבזכות זה אנו זוכים שבאה לנו שמחה כזו ומצוות שאנו צריכים לקיימם, שמחת כהן מיוחס ושמחת סעודת שלום זכר שבאים אצל התינוק ששכח התורה שלמד במעי אמו [והוא ג"כ בזה האופן שיש ענין

סדר הלימוד לשבוע הבעל"ט	מסכת תמורה עמוד ליום	שו"ע הרב או"ח סימן קפח
יום	דף	סעיף
א	כב:	ח
ב	כג.	ט
ג	כג:	י
ד	כד.	יא
ה	כד:	יב
ע"ש / ושב"ק	חזרה	חזרה

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרן מהר"י ז"ל

בהעלותך את הנרות (ח, ב). פירש"י ז"ל, לפי שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עליה שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה, ע"כ. וצריך פירוש, דמ"מ למה הוצרך לכתוב בהעלותך, הלא לשון הדלקה עכ"פ שייך יותר. אמנם איתא בשם הבעש"ט ז"ל, דלפעמים כשאיש ישראל בא לקיים מצותיו ית"ש מוצא לבו נכון בהשתוקקות ובאהבתו ויראתו ית"ש, ולפעמים ח"ו לבו בל עמו כלל, וצריך רק להכריח עצמו לקיים עכ"פ במעשה, ואח"כ השי"ת עוזר לו. ואיתא עוד בשם הבעש"ט ז"ל, דזה גדול עוד יותר - מה שאיש ישראל מכריח עצמו בלי התעוררות כלל.

ואמנם לכאורה הרי מצינו בגמ' (ברכות ט"ז ע"ב) תפילה ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך. הרי דאנו מתפללים על השתוקקות לבבנו. רק הכוונה, שאנו מתפללים שנשתוקק להיות לנו השתוקקות הלב ליראת שמו ית'. והנה בכל המלאכות יש שמתחיל וגומר ויש שמתחיל ואינו גומר, אבל מלאכת ההדלקה כשמתחיל להדליק הלהב עולה מעצמו ונגמר ההדלקה בשלימות, ואי אפשר להיות התחלה בלא גמר, וכן בעבודת השי"ת העיקר הוא ההתחלה, וכשאיש ישראל מתחיל השי"ת עוזר לו שיגמר מעצמו אח"כ, וא"כ לכאורה אינו עושה כלום. וזה הרמז, לפי שהלהב עולה מעצמו ויכול לחשוב שאינו עשיית אדם כלל, כתיב בהעלותך, וכתוב (שמות ל, ח) ובהעלות אהרן, לומר שנחשב העשייה לאדם.

זה כוונת המדרש (במד"ר טו, ב) הה"ד (ישעיה מב, כא) ה' חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר. דאם שהאדם אינו עושה רק ההתחלה, השי"ת מגדיל התורה ועוזר לו להשלים הכל, ונחשב כאילו עשה מעצמו. ויעורנו השי"ת להשתוקק לקיים תורתו ומצותיו ית' באהבתו ויראתו באמת.

ב"ק מרן מהר"א זי"ע

בהעלותך את הנרות (ח, ב). במדרש כאן (במד"ר טו, ו) מה כתיב למעלה מן הענין, שנאמר (לעיל ז, א) ויהי ביום כלות משה וגו' ויקריבו נשיאי ישראל, ואח"כ דבר אל אהרן בהעלותך את הנרת וכו', את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבת אפרים וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי, ומי היה נשיאו של לוי זה אהרן, שנאמר (להלן ז, א) ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי, ואהרן לא הקריב עם הנשיאים, והיה אומר אי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי, אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תתיירא לגדולה מזו אתה מתוקן, לכן נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו וכו', ע"ש. והנה, המפרשים נדחקו מאד בלשון המדרש י"א שבטים הקריבו ושבת אפרים הקריב, למה אינו כולל כולם יחד. וי"ל, דהנה אמר אמונו י"ל הענין מה שחלשה דעתו של אהרן שלא היה בחנוכות הנשיאים, מפני שהיה הוראת שעה, קטורת דיחיד ועל מזבח החיצון, ואמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, שהיה ג"כ כעין הוראת שעה, דע"י הנס שהיה בזכות הכהנים לא היה הטבת ב' נרות ביחד, כמו שהיה צריך להיות עפ"י מה דילפינן (יומא ל"ג ע"ב) מבהטבו את הנרות ואין נרות פחות משתים, אלא היה הטבה רק בנר אחד, וכמו שאיתא ברע"ב (תמיד פ"ג מ"ט) שמשום פרסומי ניסא נדחה הדרש של הפסוק הנרות הניל ע"ש. וי"ל, דהנה יעקב אבינו ע"ה הקדים בברכתו אפרים לפני מנשה, אף שמשנה הבכור וראה שיהיה ניסים ע"י שבטו ומן התורה דין קדימה לבכור, אעפ"כ הסכים הקב"ה על ידו, כמו שמצינו שגם בקרבנות הנשיאים הקדים השי"ת אפרים למנשה. וזהו הכוונה במדרש, י"א שבטים הקריבו, עצם הקרבת הנשיאים היא הוראת שעה כנ"ל, ושבת אפרים הקריב, וזהו ג"כ ענין של הוראת שעה שאפרים הוא קודם למנשה והקב"ה הסכים לזה, ואמר הקב"ה לאהרן לגדולה מזה אתה מתוקן, שיש לך הוראת שעה בנרות, שהוא בכל יום.

ב"ק מרן מהר"ש ז"ל

ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה (ח, א). פירש"י, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. וצריכין להבין מה בא רש"י ללמדנו שאהרן לא שינה ממה שצוהו ה'. וי"ל, דהנה כתיב (פס' ב) בהעלותך את הנרת, חסר וא"ו, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלא עם וא"ו, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה (ח, א). פירש"י, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. וצריכין להבין מה בא רש"י ללמדנו שאהרן לא שינה ממה שצוהו ה'. וי"ל, דהנה כתיב (פס' ב) בהעלותך את הנרת, חסר וא"ו, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלא עם וא"ו, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה, חסר וא"ו. והטעם הוא, כי השי"ת אמר למשה רבינו

עשולחן עלנים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, וכו' ויעש כן אהרן. ופירש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, רבים ראו כן תמיהו מה זה שבח לאהרן קדוש ה' שלא שינה, ויש לפרש דהנה לעיל אי' ברש"י דהקב"ה אמר לאהרן שלך גדולה משלהם, וצריך להבין הכוונה, אלא דרש"י פירש דכל ששת הנרות היו צריכין לפנות אל מול פני המנורה לגר האמצעי, אמנם לזה היו צריכין להכין ולתקן כן הפתילות שיהיו נוטים אל מול פני המנורה, אך אליבא דאמת גם גדלותו של אהרן היה שגם אם לא תקנו כן הפתילות שיהיו נוטים נר האמצעי, היתה השלהבת פונה מעצמו אל מול הנר האמצעי, ובזאת היתה גדלותו משל הנשיאים, אבל אהרן מרוב קדושתו וענותנותו לא רצה להשתבח בזה רק תמיד היה מתקן ומכוון שהפתילות יהיו נוטים אל מול הנר האמצעי, וזהו בהעלותך את הנרות, כשאתה בעצמך תדליק את הנרות, אל מול פני המנורה העלה נרותיה, שהתקנים שיהיו פונים לצד נר האמצעי, וזה כונת רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ותיקן בכל פעם הפתילות כדי שלא להתפאר ולהשתבח ולהראות גדול משל הנשיאים.

קח לדוד

ויסעו מהר ה' דרך שלוש ימים וארון ברית ה' נוסע לפניו. יתבאר על דרך דברי המגילת סתרים (ספרי עקב יא, כב) הובא ברש"י (דברים יא, ג) אם תעובני יום יומיים אעזוב שפירש הענין כשאדם פורש עצמו מדברי תורה יום אחד גם התורה פורש ממנו יום אחד, משל למה הדבר דומה לשני בני אדם אחד הולך לטבריא ואחד הולך לאספמאי, כשפוגעין זה את זה ונפרדין זה מזה אחד רחוק מחבירו מיל כן השני מיל, וזהו ויסעו מהר ה' ודרשו רז"ל בילקוט כתינוק שבירח מבית הספר, היינו שלא ביקשו ללמוד ושמו תאמר שהמתין התורה עליהם לזה אמר הם ברחו ונסעו מהר ה' בית הספר דרך שלוש ימים, וכן וארון ברית ה' היינו התורה נסע מהם שלוש ימים כמשל הנ"ל.

הגאון רבי יוסף דרשן בעל היסוד יוסף

והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה. שהערב רב התאוה ולא ישראל, כי איך שייך תאוה בבעל אמונה כיון שבכל דבר שחסר לו אומר מסתמא איני צריך לזה דאל"כ הלא אני אומר ומברך לו ית' שעשה לי כל צרכי, ואם ה' צריך לי הדבר בוודאי היה לי, ואמר אח"כ וישבו ויבכו בני ישראל, שבנ"י עשו ג"כ תשובה ע"ד שכתוב בספרים שאם יראה שחבירו עובר עבירה יבין שיש בו ג"כ שמץ קצת מהעבירה ההוא ולכן הראו לו זאת בחבירו כדי שהוא יעשה תשובה.

זרע קודש

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם. י"ל עד"ז דהנה ידוע דאיש המשכיל יש בכח ידו להמתיק הדינים ולהשתין ולהפוך אות על ראש רשעים באמצעות אכילתו שהוא אוכל וזהו הכל ע"י התורה הקדושה שנתן לנו השי"ת לאפוקי קודם מתן תורה לא ה"י זה הכח, וזהו אשר נאכל במצרים חנם פ"י שלא ה' עושה שום פעולה אבל עכשיו אחר קבלת התורה יש בידינו להפיל שונאים חללים חללים באמצעות אכילתנו וד"ל.

אהבת שלום

מי יאכילנו בשר כו' זכרנו את הדגה כו'. לכאורה אינו מובן מה ענין לבשר וזכרנו את הדגה, אלא דבמן טעמו כל הטעמים שרצו לטעום בו (יומא ע"ה) רק זה המאכל שהיה ידוע להם הטעם ה"י ממששים במחשבה במן לטעום בו זה הטעם, אבל מאכל שלא טעמו עדיין לא ידעו האידן להמשיך טעמו במן, והנה טעם בשר בשר דהיינו בשחיטה ומליחה יש לו טעם אחר מבשר בלא שחיטה ומליחה, והנה במצרים היו אוכלים בשר בלא שחיטה ומליחה וזה הטעם ידעו, אבל הטעם מבשר הנעשה כמצותה זה לא ידעו עדיין טעמו, וכאן אחר מתן תורה שנצטוו בבשר כשר, זה הטעם לא ידעו איך להמשיך במן כדי לטעום בו, אבל טעם דגים טעמו במן מחמת שלא נשתנה טעמן שלא היה בה שום מצוה, וזהו שאמר מי יאכילנו בשר כו' כדי לטעום טעמו אחר כך במן, וזכרנו את הדגה, טעם דג אנו יכולין לטעום במן אבל טעם בשר לא.

קדושת לוי

וכי תבאו מלחמה בארצכם. מלחמה חסר למ"ד (דהוה ליה למימר וכי תבאו מלחמה) דבאמת איך אפשר שיהיה מלחמה בארצנו והרי הבטיח השי"י אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצנו, (ויקרא כו, ו) ע"י פירש"י) אך זה יהיה אם יתבטלו ח"ו מלימוד התורה, וזה רמז חסרון הלמ"ד שהמלחמה תהיה בארצכם אם יחסר מכם לימוד התורה ובאם יהיה ביניכם לימוד התורה אין שטן ואין פגע רע.

אגרא דכלה

והנה בפרשת כי תצא נאמר כי תצא מלחמה על אויביך וגו' שביז ולא נאמר שום פעולה לזה, ופי' הרה"ק מהרמ"מ מקאצק ז"ל שכאשר האדם הוא מתחיל ועורך מלחמה נגד היצר אז יהיה בטוח שינצחוהו וישב ממנו שבי ויוציא בלעז מפיו, ואפשר שיקנים אותו לקדושה ויהפוך אותו לטוב אם יזכה, כמו שנאמר בכל לבבך וגו', אבל אם ממתין בזה עד שיבוא היצר ויעורר אותו מלחמה, אז לא יכבוש אותו בנקל, כי אם והרעותם בחצוצרות ויצעק הרבה לה' וישפוך לבבו ונפשו לה' ית', ויתן עפר בפייה אולי יש תקוה, ואז יהיה לו תשובה. וכן הוא ג"כ בפשוט כי חלילה אם יהיה כח לשונא שיבוא בארצנו אזי צריך תפלה וצעקה מאוד מאוד ורחמים גדולים.

רמתים צופים

אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע וכו'. הקדוש בעל אור החיים דקדק מה זה שאמר למה נגרע בלשון טמאיה הלא הם כמו פיהם אמרו על מה ולמה להיותם טמאים עי"ש, ונ"ל הקטן עוד בהעיר עוד למה אמרו לנפש אדם, ולא סגי המשך בעמוד ד'

ולשיטת תוס' דלא יתכן קדושת ירושלים
ללא קדושת המקדש ע"כ נצטרך לומר דנתקדשו
שניהם בבת אחת, ולכן לא היה אפשר להקריב
את התודות בעזרה תחילה אלא בנוב וגבעון,
אבל בפשטות נראה מהירושלמי דקודם נתקדשה
העיר ואח"כ נתקדשה העזרה.

ג – האם יש מעלה בישיבת ירושלים עיה"ק יותר משאר א"י וכן אם יש דין קדימה בצדקה לבני ירושלים עיה"ק בזה"ז יותר משאר עניי א"י.

והנה בשו"ע יו"ד (סי' רנ"א ס"ג) כתב המחבר
דיושבי א"י יש להם מעלה וקדימה לפרנסם לפני
שאר עניי ישראל שבחו"ל.

וכתב שם בדעת תורה למהרש"ם:

"עיי' תשו' ח"ס סי' רל"ג רל"ד רל"ה בדינים
אלו. ובדין אם יושבי ירושלים קודמין ליושבי
שאר ערי א"י יעו"ש שהאריך בח"ס שם וכתב
דודאי יש ליושבי ירושלים עדיפות על יושבי שאר
הערים והביא מכמה מקורות באורך, אבל התנה
כמה תנאים באיזה אופנים הם עדיפים ובאיזה
אופנים לא, יעו"ש ואכמ"ל.

ויעויין בתוס' תמורה כ"א ע"א ד"ה אי קסבר
וכו' דאי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא
אין קדושה בירושלם יותר משאר ערים, וצ"ע על
הגאון מרמז"ו והחת"ס שנעלם מהם ד"ו.

ועתוס' זבחים דף ס ע"ב דזה תימא לומר
דחומת ירושלים לא בטלה קדושתה כשחרב
הבית דהא לא נתקדשה ירושלים אלא בשביל
הבית ואין יתכן דקדושת הבית תיבטל וקדושת
ירושלם לא. עכ"ל מהרש"ם.

וכוונת המהרש"ם להשיג ע"ד החת"ס,
דלכאורה דבריו תלויים בפלוגתת הרמב"ם
והראב"ד בהל' בית הבחירה שדנו אם קדושת
המקדש נהוגת בזמן הזה או לאו, והניחא לשיטת
הרמב"ם שם שקדושת המקדש נהוגת בזה"ז יש
להעדיף את העיר ירושלים מחמת קדושתה יותר
משאר ערי א"י, אבל לשיטת הראב"ד דקדושת
המקדש בטלה בזה"ז א"כ פשיטא שאין שום
מעלה בישיבת ירושלים עיה"ק לפי סברת התוס'
דלא יתכן דקדושת המקדש תיבטל ואילו קדושת
ירושלים תעמוד בעינה כיון דכל קדושת ירושלים
הוא מחמת המקדש.

אכן, המעיין היטב בדברי החת"ס שם, יראה
מפורש דכל דבריו להעדיף ישיבת ירושלים
בכלל וכן להקדים את היושבים למצוות צדקה
היינו לכו"ע גם להסוברים דקדושת ירושלים
והמקדש בטלו בזה"ז, דאע"פ שבטלה קדושתם
לענין ההלכות התלויות בקדושתה, מ"מ קדושת
השכינה המצויה שם בודאי לא בטלה, ובתו"ד
החת"ס מבואר דלענין זה לא בטלה ג"כ קדושת
המקדש, וא"כ אין מובן כוונת המהרש"ם להשיג
על החת"ס דכיון דבטל קדושת המקדש אין
שום מעלה לענין ירושלים יותר משאר ערי א"י,
דהתוס' לא דיברו אלא לענין המצוות התלויות
בה כאכילת מעשר שני, אבל לענין עוצם
הקדושה עדיין נשאר עומד בעינו גם קדושת
ירושלים וגם קדושת המקדש כדמבואר מל'
החת"ס, ונעתיק לק"י:

וכיון שכל עצמו [של מעלת הישיבה בזה"ז
בירושלים עיה"ק] הוא משום עוצם קדושתה, אין
ליכנס כלל בפלפול אי קדושה ראשונה קדשה
לשעתה וקדשה המשך בעמוד ד'

לאסוקי שענתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

האם יתכן קדושה לירושלים עיה"ק ללא קדושת המקדש

בסוגייתנו (כא.) דנו בגמ' האם בזמן הזה אפשר להעלות מעשר שני לירושלים ולאכלו בלא
פדיון, ונידון הספק ביאר רש"י (זבחים ס; ד"ה ה"ג ואי קסבר לא קדשה) דבמעשר שני
ניתנה הלכה שא"א לאכלה בלא פדיון אלא בירושלים עיה"ק ככתוב "לפני ה' א תאכלנו",
ונסתפקו בגמ' אם ירושלים בחורבנה נחשבת לפני ה'.

ובהמשך הסוגיא מתבאר לשיטת רש"י וגירסתו בגמ' דלמ"ד שקדושת המקדש בטלה בזה"ז
יש מקום לספק זה, דשמא עדיין נחשבת ירושלים לפני ה' אע"פ שחרב הבית,
התוס' משיגים על דברי רש"י דלא יתכן כלל להסתפק לשיטת הסוברים דקדושת המקדש
בטלה בזמן הזה דשמא עדיין יש קדושה מיוחדת לירושלים עיה"ק יותר מכל ערי ישראל,
דמכיון שקדושת המקדש בטלה אין שום קדושה מיוחדת לירושלים עיה"ק יותר מכל ערי
ישראל.

ובמסכת זבחים (ס; ששם נשנו ג"כ דברי הגמ' דסוגיין) הוסיפו התוס' לבאר עוד את סיבת
השגתם על שיטת רש"י, "זהו תימא לומר, [דקדושת המקדש בטלה וקדושת ירושלים
קיימת], דהא ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית ואין יתכן שקדושת הבית תיבטל
וקדושת ירושלים קיימת".

ומכך תמיהתם זו מחליפים תוס' את הגירסא בסוגיין ובדברי הגמ' בזבחים שם עיי"ש.
נמצינו למדים פלוגתת רש"י ותוס' יסודית בגדר קדושת ירושלים עיה"ק, דלשיטת תוס' כל
עצמה אינה אלא מחמת קדושת המקדש הנמצא בה וכל שבטלה קדושת המקדש ממילא
בטלה קדושת ירושלים, ואילו לשיטת רש"י עולה כי קדושת ירושלים היא בפני עצמה ואינה
תלויה בקדושת המקדש.

ונציין כמה נקודות שיש לדון ולפלפל בענין זה.

א' – קדושת המחנות בעת המסעות ע"פ פלוגתת רש"י ותוס' הנ"ל.

דנו האחרונים דלכאורה התוס' עצמם סתרו
את משנתם, דהנה בגמ' זבחים סא: דרשו בגמ'
"ונסע אהל מועד", אע"פ שנסע אהל מועד הוא,
דעדיין קדושת המחנות קיימות גם בעת נסיעת
אהל מועד.

ונחלקו רש"י ותוס' בביאור דין זה דקדושת
המחנות קיימת גם בעת המסעות, דרש"י (שם ס;
ד"ה קדשים נפסלים) סובר שהוא נסוב על כל הג'
מחנות דגם קדושת מחנה שכינה קיימת בשעת
מסע המשכן, ואילו התוס' (שם סא. ד"ה קדשים)
חולקים על רש"י וסוברים דרק קדושת מחנה
לויה ומחנה ישראל קיימות בעת מסע המשכן,
אבל קדושת מחנה שכינה נסתלקה מעת סילוק
הקלעים, ומה שדרשו "ונסע אהל מועד - אע"פ
שנסע אהל מועד הוא", היינו דווקא לענין קדושת
מחנה לויה וישראל.

וכבר העיר בגליונות הקה"י על הש"ס (וכן
העירו עוד רבים מן האחרונים) דלכאורה יש כאן סתירה
בשיטת התוס', דהרי לעיל כתבו התוס' דכל עיקר
קדושת ירושלים הוא משום קדושת המקדש וכל
שבטלה קדושת המקדש בטלה קדושת ירושלים,
ואילו בעת מסע המחנות סוברים דקדושת מחנה
לויה וישראל (שקדושת ירושלים מכללה) עדיין קיימת
גם כשבטלה קדושת מחנה שכינה.

ואולם בספר מנחת אברהם עמ"ס זבחים שם
ביאר לנכון דאין כאן סתירה, ואדרבה הדברים
הולכים לשיטתם.

דמה שנתחדש לשיטת תוס' דאיכא קדושת
מחנה לויה וישראל (שהוא דומיא דהר הבית וירושלים
לדורות) היינו משום דנתחדש בדרשת הכתוב
"ונסע אהל מועד", דאע"פ שעיקר קדושת מחנה
שכינה נסתלקה בעת מסע המחנה, מ"מ לענין

קדושת מחנה לויה וישראל התלויים בה עדיין
איכא שם קדושה על מחנה שכינה, ואדרבה,
חזינו לשיטת תוס' דהמקור שקדושת מחנה לויה
וישראל קיימים בעת מסע המחנה נלמד מקרא
"ונסע אהל מועד", ולכאורה האין דרשינן מן
הכתוב לגבי אהל מועד דינים לגבי מחנה לויה
וישראל, אלא היא הנותנה, דכיון דקדושת מחנה
לויה וישראל תלויה בקדושת מחנה שכינה, הרי
מוכרחין אנו לדרוש שיש קדושה כלשהיא על
מחנה שכינה בעת המסע, שאל"כ לא היה מחנה
לויה וישראל ג"כ קדושים.

ואילו לשיטת רש"י דרשינן דמחנה שכינה
ממש קיימת, דא"א לומר דהדרשה נסובה על
מחנה לויה וישראל, דהרי קדושתם אין תלוי
כלל בקדושת המקדש, ולכן מוכרחין אנו לומר
דקדושת מחנה שכינה ממש ישנה ג"כ בעת מסע
המחנה, אלא דלמדים משם במ"מ גם לגבי מחנה
לויה וישראל.

ב – אימתי נתקדשה ירושלים.

והנה דנו האחרונים אימתי נתקדש העיר
ירושלים בקדושתה, והביאו דברי הירושלמי
(סנהדרין פ"א ה"א) ששנינו דקידוש ירושלים הוא
על ידי שתי תודות שקרבו בנוב וגבעון, ואם
נתקדשה העיר אחר קדושת העזרה, הלא היה
להם להקריב את התודות שקידשו בהם את
העיר בביהמ"ק, אלא ע"כ שנתקדשה העיר קודם
שנתקדשה העזרה (כ"כ בס' מקדש דוד קדשים סי' א
ס"ג).

וכתב שם המקדש דוד דזה עולה יפה לשיטת
רש"י דקדושת ירושלים אינה תלויה בקדושת
המקדש, אבל לשיטת תוס' דכל עיקר קדושת
ירושלים תלויה במקדש, א"כ לא יתכן שתתקדש
העיר קודם שנתקדשה העזרה, ומוכח איפוא

בזבחים שאנו דנים בה דלא מסתבר שקדושת ביהמ"ק תיבטל וקדושת ירושלים תעמוד בעינה לאחר חורבן הבית דודאי תיבטל עמה ג"כ קדושת ירושלים.

והנה לכאורה אין מובנים דברי הגרמ"ש, והלא דברי הבכורי יעקב מיוסדים על שיטת הרמב"ם דקדושת המקדש לא בטלה בזה"ז, ובתוס' לא כתבו רק דאם בטלה קדושת המקדש לא מסתבר שירושלים תישאר בקדושתה, אבל להרמב"ם דלא בטלה קדושת המקדש מאי קשיא ליה מדברי התוס' דידן, וצ"ע.

וצ"ל דכמו שחזינו בדברי התוס' יסוד דלא יתכן קדושת ירושלים אם אין קדושת המקדש, כמו"כ יש לומר כלפי הדין הפרטי של ושמחתם לפני ה' א, דלא יתכן שבביהמ"ק גופא לא יוכלו לקיים ושמחתם לפני ה' א וירושלים עיה"ק יוכלו לקיים.

אמנם גם בזה יש לדון דלפי מה דקיי"ל דקדושת המקדש לא בטלה א"כ מה דלא משכחת לה במציאות להביא הד' מינים במקדש אינו שום סיבה דלא יוכלו לקיימה בכל העיר ירושלים וצ"ע.

ומבואר מדברי החת"ס דפנימיות קדושת ירושלים והמקדש היא מעולם ועד עולם בין קודם בנין ביהמ"ק ובין בהיותו בנוי עומד על תילו ובין לאחר החורבן, אמנם מיניה וביה מבואר בחת"ס דעוצם קדושה זו ישנה ג"כ במקום המקדש בכל ימי עולם, וא"כ אין עניינו כלל ליסוד דברי התוס' דקדושת ירושלים תלויה בקדושת המקדש, כי אכן לענין פנימיות קדושתה ג"כ יתכן דתלויים המה זה בזה, והרי ישנם.

ד - האם יתכן בזמן הזה מצות ושמחתם לפני ה' אם אין ביהמ"ק קיים.

והנה הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק בחידושיו למס' סוכה תחילת פרק ד' יצא להשיג על דברי הבכורי יעקב (סי' תרנח) שכתב לחדש דאליבא דהרמב"ם נהוג לולב כל שבעה מה"ת מצד ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים בכל העיר ירושלים עיה"ק, שכולה נחשבת כמקום המקדש לשיטת הרמב"ם וקרינן בה ושמחתם לפני ה' א.

והאריך הגרמ"ש בראיות והוכחות נגד הבכורי יעקב, ולבסוף כתב להשיג ע"פ דברי התוס' וצ"ע.

לע"ל, ובפלפול רמב"ם וראב"ד הל' בית הבחירה פ"ו הי"ד בקדושת המקדש בזה"ז אי חייב כרת הנכנס לתוכו, והארכתי במ"א בדברי מג"א סוף הלכות ט"ב סי' תקס"א סק"ב בזה, ואין כאן מקומו כלל, כי אין אנו עוסקים אם מצות נוהגות או לא, או אם טמא מותר ליכנס שם או לא, רק בקדושה עליונה שירושלים הוא שער השמים מימות עולם אפי' כשהי' היבוסים יושב ירושלים והכנעני והפריזי אז בארץ ולא זזה ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה, וביבמות וי"ו ע"ב דמורא מקדש בזה"ז מדאיתקש לשבת מה שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם ולא תלי' היקשא זה בפלוגתא דקדושה לעתיד לבוא או לא.

והדר"ג גילה סוד דבעל חסד לאברהם מעין ג' נהר ג' דמבואר דחלון הרקיע רחב מלמטה נגד כל א"י וקצר למעלה נגד ירושלים ובהמ"ק, ובשעת חורבן נסתם לגמרי, ושבו אחר החורבן נפתח, אבל נקצר פיו שלמטה אבל פיו שלמעלה ושער השמים לא יסתם חלילה שהוא שפע אלהי שבמקום מקדש וירושלים והיינו דכ' מהרי"ק שרש ה' שהבאתי בתשובתי הקדומה ח כי שם ציוה ה' את הברכה חיים עד העולם. עכ"ל של החת"ס.

רביה"ק מבעלזא המשך מעמוד ב'

יהיו נוטים לנר האמצעי. ובה הרגיש רש"י ז"ל ואמר, מגיד שבחו של אהרן שלא שינה, פירוש שאהרן הכהן היה לו כח כזה שהיה יכול להדליק את הנרות כאשר צוה ה' אותו שהנרות יהיו נוטים לנר האמצעי וגם השלהבת יהיה נוטה, וזה שבחו של אהרן שלא שינה רק עשה כאשר צוה ה' אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות.

ב"ק מרן מהר"ש ז"ל

אל נא רפא נא לה (יב, ג). הנה אצל השונמית כתיב (מלכים ב' ד, כו) שכשמת הילד באתה האשה לאלישע, ושלח אלישע את גיחזי שילך וישאל אותה השלום לה השלום לאישה השלום לילד, ותאמר השונמית שלום. ולכא' יפלא בזה שענתה השונמית שלום, והרי לא היה כן שהרי הילד מת. ויש לומר, דהנה האופן האיק לעשות פדיון נפש לחולה יש בזה ב' דעות, א', דעת הרמב"ם ז"ל שיתן פרוטות כמנין שמו של החולה, ב', דעת האר"י ז"ל שיתן פרוטות כמנין כס"ף, והשונמית רצתה לעשות כאן ב' הפדיונות, וא"י בזה"ק (ח"א ד' ע"ב) שהילד של השונמית היה חבוק, והמספר של כס"ף וחבוק בגי' שלום, ולכן אמרה השונמית שלום שנתכוונה לעשות בזה שני הפדיונות. וכמו כן כאן רצה משה רבינו ע"ה לעשות ב' הפדיונות, ועל כן אמר א-ל נא רפא נא לה, שעם הכולל הוא בגימטריא כמנין מרים עם כס"ף.

ע"ה ללמד לאהרן הכהן - וכן הוא ציווי לכל צדיק וצדיק שבדור, המכונה בשם אהרן הכהן - דכאשר יעלה ברצונו להעלות הנשמות אשר פגמו, ועל דרך הכתוב (משלי כ כז) נר ה' נשמת אדם, יראה למלאות פגמתם ולתקן אורם כאשר היה בתחלה.

וזהו, אל מול פני המנורה, היינו מנורה של מעלה (עני' זה"ק ח"ג פ"ט ע"א; תיקון' תיקון מ"ז פ"ד ע"א), יאירו שבעת הנרות, ולכן כתיב מלא. ומודיענו הכתוב, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתי, שהעלה את הנשמות החסרות. וזהו שפירש"י ז"ל, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, כי תיקן הנשמות הפגומות עד ששבו למעלתם אשר היו בראשונה בלי שום שינוי, והבן.

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

ויעש כן אהרן (ח, ג). פירש"י ויעש כן אהרן, מגיד שבחו של אהרן שלא שינה. והקושיא מפורסם, מה בא רש"י ללמדנו שאהרן לא שינה מאת אשר צוהו ה'. ואמר, שהנה יש להבין מה היה הציווי של הקב"ה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, דהיינו שהנרות יהיו נוטין לנר האמצעי, ולכאורה הדבר קשה להבין, כי הלא הדבר הזה נגד הטבע, דטבע השלהבת שעולה למעלה, ומה הועילו בזה שהנרות יהיו נוטים לנר האמצעי, ואפילו יקחו נר ויטו אותה לצדדים אפילו הכי השלהבת עולה רק למעלה, א"כ מה הועילו בזה שהנרות

הנה הנה ימים באים...
כולנו יחד - מחזיקים!

המצוה מתרחבת
הזעה מהדהדת
התורה הק' בושא ונכלמת ---

כא: אין בין שילה לירושלים אלא, שבשילה אובלן קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה, ובירושלים לפניו מן החומה.

עניני 'משכן שילה'

לפי גודל פרישת יוסף

בן נתפשת קדושת המשכן

קדשים קלים נאכלין בכל הרואה, מנא הני מילי וכו', רבי אבהו אמר 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', עין שלא רצתה ליהנות ממי שאינו שלה, תזכה ותאכל כמלא עין שלה, רבי יוסי בר' חנינא אמר 'ורצון שוכני סנה', עין שלא רצתה ליהנות ממי שאינו שלה, תזכה ותאכל בין השנואים שלה (זבחים קיח).

עין שלא רצתה ליהנות וכו'. יש להבין בזה מדרית יוסף שיש לו מדרית נבדלת, אינו רוצה ליהנות משל אחר, כמו שבארנו זה במסכת אבות (פ"ב) כי הנבדל אינו מתערב עם אחר, כי כל עירוב הוא הרכבה שהוא לגשם, ויוסף היה לו מעלה נבדלת מן הגשמי.

זה שרמזו (בר פד) 'אלה תולדות יעקב יוסף', שהיה דומה יוסף אל יעקב אביו, ויעקב היה קדוש ונבדל ביותר מכל האבות. ולפיכך אמר עין שלא רצתה ליהנות מה שאינו שלו, ודבר זה כתיב אצל מעשה פוטיפר שלא בא עליה בנות, ודבר זה מורה על קדושה ופרישה מן החומרי, ולפיכך לפי גודל הפרישה שהיה ביוסף, היה בשילה נאכלים קדשים בכל הרואה, כי דבר זה מורה על מדרית נבדלת, שהיה מתפשט קדושתו של משכן בכל הרואה.

ואל תתמה אם כן יהיה קדושתו יתירה מבית עולמים, זה אין קושיא כאשר תבין דברים אלו, בשביל שהיה לשעה בלבד, כי לא היה נחלה, לכך לא היה קדושתו יותר, מכל מקום לענין זה שהיה נאכל בכל הרואה היה יותר.

ויש לדעת, כי זה שאכילת קדשים היו נאכלים בשילה בכל הרואה, נמשך דבר זה למידת יוסף אשר מידתו ידוע למבינים. וכן למאן דאמר עין שלא רצתה ליהנות ממי שאינו שלה תאכל בין השנואים שלה, דבר זה ענין מופלג מאוד, מה שלא רצתה ליהנות עין יוסף מן דבר שאינו שלו, זה מורה על מדרית נבדלת כמו שהתבאר.

ואמר תאכל בין השנואים שלה, כלומר כי דבר זה שהוא נבדל הוא מושל על אחרים וכוחו מוטל עליהם. וכמו שזכה יוסף בשביל מעלתו הנבדלת שהיה מלך על אחיו, ועם שהיו מתנגדים אליו היה ממשלתו עליהם, וכמו כן משכן של יוסף שהיו אוכלים קדשים בכל הרואה, אף בשאר השבטים שהם שנואים של יוסף, כי כח קדושתו מתפשט בכל, והבן הדברים כי הם גדולים.

מהר"ל (חידושי אגדות זבחים קיב)

ע"י שמירת עיניו

קידש כל משך ראות העין

בן פורת יוסף כו' עלי עין כו' עלי שור. דאיתא בגמרא בשילה חלק יוסף היו קדשים נאכלין בכל הרואה, על ידי שקידש יוסף הצדיק ראות עיניו לכן זכה לזה, כאשר הגיד אדוני מו"ז ז"ל. נמצא על ידי שמירת עינו של יוסף הצדיק, קידש כל משך ראות העין אף חוץ לחומה.

והענין, על פי מאמר חז"ל אפילו מחיצה של ברזל אין מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, אמנם כפי החיבה שנמצא בבני ישראל כמו בן לאב, כך מתבטל כל המחיצות. ויש לומר 'בנות' לשון בנין חומה, שהבנין נתפשט להלן עד 'שור' שהוא הסתכלות, שהיה נמשך הקדושה בכל הרואה כנ"ל. וכמו דאיתא הים ראה וינס ראה ארונם של יוסף כו' וינס ויצא כו' והוא ביטול הטבע. וכמו כן 'בנות צעדה' שהחומות נסו ונתבטלו, 'עלי שור' כלומר בעבור הסתכלות של יוסף הצדיק כנ"ל.

שפת אמת (פר' ויחי)

החילוק בדרגות הקדושה

בין בית עולמים לשילה

כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה. בש"ס זבחים (ק"ט) 'מנוחה' זו שילה, 'נחלה' זו ירושלים. לכאורה נראה שקדושת שילה גדולה משל בית עולמים, שנאכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה ואין צריך חומה, אך מדישילה נקראת רק 'מנוחה' וירושלים 'נחלה' נראה שבית עולמים יתר על שילה.

והענין הוא, דהנה במשכן היו קרשים ויריעות מלמעלה, שכולן מדבר הצומח ומדבר החי, קרשים מצומח ויריעות שמצמר הן דבר הבא מן החי, רק חלק שש שבו שהוא מצומח, ורק האדנים שהם מתכות הם דומם. משכן שילה היה בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה, הרי שהיו הכתלים שהם דוגמת הקרשים שבמדבר גם כן נעשים מדבר הדומם כאבנים, רק היריעות נשארו כמו שהיו במדבר מבעל חי ובבית עולמים היו גם התקרות מצומח, ואמה מעזיבה מדומם. הרי שבכל ג' המקדשות משכן שבמדבר

ושילה ובית העולמים, בכל אחת היתה השראת השכינה במקום היותר חומרי. והנה תכלית המכוון במקדש היתה כדי שתהיה השראת שכינה למטה, כמאמר הכתוב (מלכים א' ח כז) 'האמנם ישב אלקים על הארץ'.

ובזה יובן היאך הקדושה משתלשלת ויורדת, שבמשכן היו מעט מדברים הדוממים כגון האדנים, ובשילה היו יותר דוממים, והקדושה היתה משתלשלת ויורדת, עד בית העולמים שהיו עוד יותר דוממים, ונתקדשו כל חלקי הדוממים. וזהו תכלית המכוון שתהיה השראת השכינה מטה מטה, ולכן נקראת 'נחלה' שאין לה עוד הפסק, וזה היה דוקא עצם התכלית, והיה בית עולמים יותר גדולה כנ"ל.

מה שאין כן לענין אכילת קדשים היה בהיפוך, שמחמת שהקדושה לא היתה כל כך בלבוש דומם, רק בדבר הבא מן החי, אם כן היתה הקדושה בהתגלות יותר, וכעין שבת שכל דינין ערקין ואתעברו מינה, ולכן היו נאכלים בשילה בכל הרואה.

שם משמואל (פר' ראה)

שום דבר חיצוני שאינו ראוי

אינו יכול להתקרב

ובאמת גם ברכת יוסף נמי לאו מטעם חכמולוכה שבו, אלא מחמת שהוא ירא את ה', כמו

שנאמר 'את האלקים אני ירא', וכמו שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בטעם אכילת קדשים בשילה בכל הרואה, שאמרו בש"ס (זבחים קיח) עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה, ופירש הוא זצלה"ה, שכמו שהוא עמד מרחוק לבלי להתקרב לדבר שאינו ראוי, כן בכל ראות עיניו אינו יכול להתקרב שום דבר חיצוני שאינו ראוי, וטעם אכילת קדשים במחיצה הוא שלא ידבקו בו כחות חיצוניים כידוע, וכמו שבכלל העולם כן הוא באדם עצמו.

שם משמואל (פר' ויחי)

מקום שאין התנגדות האומות

מגיע שם כלל

איתא שבת הוא מעין עולם הבא, והארה זו אינו יכול להיות בעולם הזה בקביעות, רק לפעמים יש התגלות לפי שעה, וזה 'מנוחה ונחלה' דרשו חז"ל 'מנוחה' זו שילה 'נחלה' ירושלים, כי ירושלים היא בחינת יהודה דוד המלך עליו השלום שהיא בנין וקבוע, כמו שנאמר 'ירושלים בין הגוים שמתיה', והיא חומה המבדלת בין ישראל לעמים.

אכן בחינת משכן שילה הוא מקום שאין התנגדות האומות מגיע שם כלל, וזהו בחינת השבת שנקרא 'מנוחה', וכתוב ביוסף 'עלי עין', שהוא למעלה מבחינת 'יצב גבולות עמים', שאין מגיע נכרי שם כלל, לכן נקרא מנוחה, לכן לא היה בקביעות רק לפי שעה.

שפת אמת (פר' ויחי)

הרמז בתיבת 'ירושלים' למשכן שילו

פירשו לנו יחזקאל והושע שבחן של בתי ישראל כולם א' ב' ג' אשר בירושלם, ויש בשם זה 'ירם שלו', כי גם המשכן שהיה שם באהל יוסף קיבל רוממות ונצחיות ותוספת עילוי בהיותו נטוע בעיר הקודש בבית הגדול והקדוש אשר בתוכה, ומצינו שלו כתוב כן במקרא בתחילת ספר שמואל. ואין צורך להזכיר משכן משה בשם ירושלם הואיל והיה במדבר ח"ל, ועוד שלא נודע לא מקום קבוע, ועוד שילה עצמו לא נבנה אלא על ידי בית דין של משה, ולא היתה שם תקרה אלא יריעות מלמעלה, דכתיב בהו 'ואת המשכן תעשה עשר יריעות', וכל כליו של משה הספיקו שם, לא נתחדש בו כלים כלל, אלא כלל 'ירם שלו' יש זכר מספיק גם לכל מה שקדמוהו.

רמ"ע מפאנו

חורבן משכן שילה במיתת עלי הבהן

ויבר על צואריו עוד. יש לומר שניהם בכו, והאחד בכה יותר, והיינו 'עוד' וכו'. ויעקב בכה על יוסף, על חורבן שילה כפירוש רש"י, והנה כתיב 'ויטוש משכן שילו אוהל שכן באדם', רצה לומר כי חורבן שילה עצמו לא היה חורבן, כי לא שלט בו ידי גויים, אך ישראל גזוהו, והיה ראוי שיתבטל כדי שיבנה בית עולמים, אך עיקר חורבנו היה מיתת עלי הכהן גדול שעל ידו היתה השראת השכינה אז, והיינו 'אוהל שכן באדם' דייקא, וה"נ בכה יעקב על חורבן שילה, היינו מיתת צדיק עלי הכהן, וקשה מיתת צדיקים יותר מחורבן בית אלוקינו, על כן יעקב בכה עוד יותר מיוסף.

דרשות חת"ס (ח"א דף צא)

הותר לכל לנתצו ולעשות מה שירצו

וכן נראה לי בחומת שילה, שלא מצינו שנכנסו פלשתים כלל ונתצוהו, אלא שנשבה הארון, ומי נתן חומותיו, ומי התיר לנתצו עד היסוד עד שלא נראה שם שורש דבר, אלא על כרחך מכיון שבאו בה פלשתים נתחלל, והותר לכל לנתצו ולעשות מה שירצו.

שו"ת חתם סופר (ח"ב סי' רסד)

בשפתי צדיקים

עובדין קדישין מהילולא רצדיקיא
במשנת רבוה"ק מבעלזא

הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש זי"ע
בעל 'שם שלמה' / כ"א סיון תרנ"ג

נולד ביום השביעי של חנוכה, שנת תקצ"ב, בעיר ריבאטיטש, לאביו הרה"ק רבי אלעזר מלאנצהוט זי"ע, בנו של הרה"ק בעל 'בני יששכר' זי"ע, ולאמו הרבנית מרת טאבא חוה ע"ה, בת הרב יהושע העשיל חריף ז"ל, מגזע בעל הפני יהושע ובעל המגני שלמה זצ"ל, ונקרא ע"פ הוראת זקינו הבני יששכר בשם שלמה, כי שלום ואמת יהיה בימיו. משחר טל ילדותו ניכר בחריפותו וחכמתו העצומה, ועוד בהיותו כבן ארבע וחמש שנים, השפיע עליו זקינו דברי חכמה וסודות התורה, בראשית שנת ת"ה כאשר היה בן שמונה שנים, דיברו בו נכבדות את הרבנית מרת חיה פרימא רבקה ע"ה, בת הרה"ק רבי יקותיאל שמעלקא מסאסוב זי"ע, בן הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, וביום ט' תמוז שנת תר"א נגמר השידוכין בכי טוב, ושנת תר"ו בהיותו בן י"ד שנים נערכה שמחת הנישואין בקול רינה ותודה והמון חוגג, לאחר שמחת נישואיו היה סמוך על שולחן חותנו בסאסוב, ושקד על דלתי התורה והעבודה, והרבה להיות ער ברוב הלילות, אז גם עסק בשימוש הוראה אצל הרב דמתא, ובהיותו כבן שש עשרה שנים כבר יצא שמו לתהילה כגדול בישראל, בשנת תר"ט נסתלק הרה"ק רבי נחמיה אב"ד סאסוב, ואז מינו את הרה"ק רבי יקותיאל שמעלקא מסאסוב להרב דמתא, וחתנו רבי שלמה לשמש בתור סגן, ולעמוד לימין חותנו, אבל כעבור איזה זמן מגדול הלחץ וזו הדחק, חזר להתגורר במחיצת אביו בסטריזוב, ואז נתעלה לכהן פאר ברבנות העיר לאנצהוט, ושימש שם בכתר הרבנות משך כ"ד שנים, לאחר הסתלקות אביו בקיץ שנת תרכ"ה, סירב למלאות את מקום אביו, אבל ע"פ הוראת הרה"ק מצאנו זי"ע מילא את מקומו בהנהגת האדמו"רות, ורבים החלו לשחזר לפתחו, בשנת תר"ל נתעלה ונבחר לאב"ד עיר טארניגראד והגלילות, ובשנת תר"מ נקרא לכהן ברבנות עיר מונקאטש, מקום מושב זקינו הק' בעל הבני יששכר זי"ע, ועל שמה נקרא לתהילה בקרב ישראל, מתחילת שנת תרנ"ג הרבה לרמז רמזים על הסתלקותו הקריבה, ככה הלך והרבה מיום ליום, עד שתקפה עליו מחלתו, ובאור ליום שני פרשת שלח כ"א סיון, קרא קרי"ש בכוונות גדולות, נטל ידיו, ונתן צדקה לרמבע"ג, לאחר מכן צווה לקרוא את בניו, ויהי בחצי הלילה השיב את נשמתו הסתורה ליצורה.

רב ותלמיד

הרה"ק בעל 'שם שלמה' ממונקאטש זצ"ל מלבד מה שנסע אל כמה וכמה צדיקים, נסע בפרט אל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, אשר אותו כינה בחיבוריו בתואר 'אדמו"ר'.

באחד מנסיעותיו אלו, יחד עם אביו הרה"ק רבי אלעזר מלאנצהוט זי"ע, התכבד בגלילת הספר בקריאת התורה של יום שב"ק, כמתואר בספר תולדותיו 'בית שלמה', וזה לשונו: ובשנת תרט"ו היה אצל הגאון הקדוש מרן מהר"ש בבעלזא על שבת נחמו, - שהיה כבר מרן הקדוש הנ"ל סגי נהור, ושנת פטירתו לחיי עולם הבא - והיה בצוותא חדא עם מר אביו הקדוש, ואז הופיעו לשם עוד צדיקים קדושי עליון, היינו הרב הקדוש ה"ר יקותיאל שמעלקא (מסאסוב) חותן רבינו, ומרן הקדוש הדברי חיים מצאנו, עם בניו הקדושים מוה"ר יחזקאל שרגא משינאווא, ומוה"ר מאיר נתן, והרב הקדוש ה"ר יהושע מקאמינקא, והרב הקדוש ה"ר ליבוש מטאמישאב, וחזן מאלו עוד רבנים גדולים עד אין חקר, ושם היה המנהג שלא לעשות רק שבעה הוספות בקריאת התורה, והרב הקדוש משינאווא נקרא אז לעלות להוספה הראשונה, ואחיו הרב הקדוש רבי מאיר נתן היה נתכבד בהגבת התורה, ואדונו מהר"ש גלילה.

ובליל שבת קודש בסעודת חקל תפוחין קדישין, כיבד מרן הגאון הקדוש שר שלום זי"ע, את הגאון הקדוש מרן מצאנו לברך ברכת המזון, והוא היה גם כן הבעל קורא ביום שבת קודש, ובשעת התפלה היה הרב הקדוש מצאנו מתפלל על מעמדו בכח עצום בקולות ולפיד אש כדרכו בקודש, וביום א' הקול נשמע, כי מרן הקדוש מבעלזא, שלח את בניו הקדושים לקבל את ברכת הרב הקדוש מצאנו, ונתפעלו כל השומעים והוראים, ובפרט לאדונו מהר"ש נכנסו הדברים בקרב איש ולב

א בעל שם'סקע מעשה

סיפר הרה"ח ר' יוסף מרדכי ווייס ז"ל ממונקאטש, שפעם אחת כאשר שהה ביום הקדוש אצל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, ניגש כ"ק מרן זי"ע לפני התיבה ואמר את הברכות והקרבנות עד הודו, ולאחר מכן לתפילת הודו ופסוקי דמזמרה, ניגש החסיד ר' איצ'לע קראקאוויצ'ער ז"ל, ואז לקח מרן את הפעל'ך שלו, וכרך אותו כמו כר והניחו על קצה הספסל, וכך נשכב על גבי הספסל כשהוא לבוש בקיטל ועטוף בטליתו, וצווה להמשיך בסדר התפילה, ולא להמתין עליו. ר' איצ'לע אכן פתח בתפילה, עד שהגיע ל'נשמת', אז היו בטוחים, שכאשר אך יצעק היושב רבי מרדכי פעל'ך את שאגת 'המלך', בקולו האדיר והחזק הדומה לשאגת ארי, אז יקום מרן ויתעורר, אבל מה מאד גברה פחד ובהלת החסידים, בראותם כי לא כן.

רק כשהגיעו לתפילת 'אהבה רבה', קם מרן וחזר למקומו, אבל אז נוכחו לראות איך שפניו בוערת כלפיד אש, ומיד לקח בידיו ארבע כנפות, והתחיל לקרוא קריאת שמע יחד עם כל הקהל, לאחר תפילת שמונה עשרה יצא החוצה, וצווה להתחיל חזרת הש"ץ, ובעת אמירת הפסוק 'חי וקיים', חזר ושגב בקולו פסוק זה, ויהי לפלא, כשחזר ר' יוסף מרדכי לביתו שבמונקאטש, סיפר כל זאת לפני הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש זי"ע, שאל אותו הרה"ק ממונקאטש מספר פעמים: "אתה בעצמך ראית זאת?", כשהשיב בחיוב, הפליא הרה"ק ממונקאטש את הדבר, והתבטא לאמר: "דאס איז א בעל שם'סקע מעשה" (אדמו"ר בעלזא, חלק ב, עמוד ו).

נספד בהלכה

לאחר הסתלקותו של כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, עמד הרה"ק ממונקאטש - שכיח אז כ"ר שני וכדומ'ץ בקהילה קדושה סאסוב - ונשא דברי הספד בקול נהי ובכי, בבית הכנסת שבסאסוב, לפני קהל רב, בו העלה על נס את גודל האבירה ורום קדושתו.

מדברי תורתו

ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים, יש לפרש על דרך שאמרו חז"ל (כתובות קה, ב) כל המביא דורון לתלמיד חכם כאלו הקריב בכורים, ואמרו חז"ל (בבכורים פ"ג מ"א) רואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי וכו', וזה שאמר ולקחתם מפרי הארץ, שיביאו דורון משם מפרי הארץ המשובחים להתלמידי חכמים הגדולים והקדושים שבדור דיעה, שהיה אז עמם במדבר, ועל ידי זה יהיה ימי בכורי ענבים, כאלו הקריב בכורים כנזכר. (חיים ושלוה, פרשת שלח)

וואס איז
דיין טאג
אין בעל-זא?

יש דברים, ששווה לך להזכיר!

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בענייני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

נרות שבת

טעמה

בפרשתינו (ח, ב) בהעלותך את הנירות. נעניין בעז"ה בעניין הדלקת נרות שבת חיובה וטעמה. והנה מצאנו בדברי חז"ל ג' טעמים להדלקת נרות שבת.

משום עונג שבת, תיקנו שיהיה נר דלוק בביתו משום מצות עונג שבת, וכן מצינו במדרש תנחומא (פר' נח סי' א'): הדלקת הנר דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת, וא"ת לישב בחשך אין זה עונג.

והטעם, כי האדם מתענג כאשר הוא נמצא וכן כאשר הוא סועד במקום שיש אור. וכן מבואר במדרש לקח טוב (שמות פר' טז פס' ח, פרשת בשלח): אמרו רז"ל לא יאכל אדם תבשילו אלא לאור הנה, כדי שישבע, הסומין אוכלין ולא שביעין, ומי שאוכלין בלילי שבתות בלא הנר בחשך ידמו, כי אין אוכלין לשבוע נפשם, ועוד שמא יפול זבוב במאכל או שום דבר איסור ואין רואהו, לפיכך אמרו רז"ל הדלקת נר בשבת מצוה, שיתענג בשבת במאכל ובמשתה. וכן נקטו התוס' במס' שבת (כה: ד"ה הדלקת נר חובה) שהדלקת נרות היא חובה של עונג שבת. וכן כתב המחבר בשו"ע (סי' רסג סעי' ב'): אחד האנשים ואחד הנשים, חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת וכו', ולקוח שמן ומדליק את הנר, שזה בכלל עונג שבת הוא.

משום כבוד שבת. תקנו שיהיה נר דלוק בביתו בשבת, כדברי הילקוט בפרשתינו (ילקוט שמעוני בהעלותך רמז תשיט): וכבוד השבת נרותיה הן כבודיה. וכו"ה בגמ' דשבת (כה:): הדלקת נר בשבת חובה. ופרש"י: חובה, כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא. והיינו שבהדלקת הנרות יש כבוד לשבת, משום שכשאוכל לאור הנרות, הסעודה חשובה ומכובדת. ובתוס' (שם ד"ה חובה) כתבו בשם רבנו תם, וכן פסק ברמ"א (סעי' ד'): שאם היה הנר מודלק ועומד, צריך לכבות ולחזור ולהדליק, כדי שיהיה ניכר שההדלקה היא לכבוד שבת. וכתבו האחרונים, שלפי שיטה זו, הדלקת הנר היא אינה רק שיהא אור בבית, אלא דהוא חובת הגוף משום כבוד שבת, ולכן צריך שידליקנו לכבוד שבת. כי משום עונג, הרי יש עונג גם כשהנר דלוק אף מבעוד יום, כמו בהדליקו סמוך לשבת.

משום שלום בית, תיקנו שיהא נר דלוק בביתו כדי שלא יכשל בעץ או באבן, ובכך לא תהיה קטטה בתוך ביתו בשבת, כדברי הגמ' בשבת (כג:): נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. ופרש"י: שבני ביתו מצטערין לישב בחושך. ועוד פירש"י (כה: ד"ה הדלקת): דבמקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל, והולך באפילה. וטעם זה הובא להלכה בשו"ע (שם סעי' ג') ובמשנ"ב (שם סי' ב): והדלקת הנר צריך להיות בכל החדרים שהולך שם בשבת אף שאינו אוכל שם, כדי שלא יכשל בעץ או באבן.

נפ"מ בין הטעמים

ויש לדון בנפ"מ בין טעמים אלו. ותחילה נקדים לברר את שיטת הרמב"ם, אשר מחד גיסא מורה לשון הרמב"ם (בפ"ה מהל' שבת ה"א): שהדלקת נר בשבת היא בכלל עונג שבת. ברם מאידך (שם פ"ה ה"א) מבואר בדבריו כי נר דלוק מבעוד יום, הוא ממצוות כבוד השבת.

ותירץ הגרי"ז מבריסק (מובא בח' הגר"ח שבת כג: ד"ה בדין כבוד שבת): שאמנם חיוב הדלקת נרות שבת כולל את השני הדינים, עונג שבת וכבוד שבת. וההבדל ביניהם, שמצות עונג הוא בשבת עצמו, וכבוד הוא בערב שבת, ואף בדין הדלקת נרות בשבת יש נפ"מ, בכלל העונג הוא שבשבת יהיה נר דלוק בשבת עצמה, ככל דיני העונג כגון אכילה ושתייה השייכים בשבת עצמה. ובר מן דין, מדין כבוד השבת יש להדליק נרות מבעוד יום, כשם שצריך להכין מבעוד יום שולחן ערוך ומטה מוצעת, שזהו כבוד שבת שדברים אלו יהיו מוכנים קודם השבת, ואפילו יצויר שניתן יהיה להדליק בשבת עצמה [כגון לצורך חולה שיש בו סכנה, או ע"י גוין] אף דדין עונג שבת איכא בהדלקה זו, שהרי מתענג בשבת לאורה, מכל מקום דין כבוד שבת להדליק מבעוד יום לא מתקיים בזה.

ומיושבים היטב דברי הרמב"ם, שבפ"ה מבואר דין ההדלקה משום עונג שבת, שמחוייב בשבת להתענג לאור הנרות. ובפ"ל מבואר החיוב בערב שבת להדליק נרות מדין כבוד שבת, ודין זה הוא דוקא מבעוד יום.

ו]בערוך השלחן (סי' רסג סעי' ב') כתב ליישב דברי הרמב"ם, שהדלקת הנר במקום האוכל, הוא מכבוד השבת, ובשאר החדרים הוא עונג שבת, שלא יכשל].

עפ"י דהגרי"ז מבריסק, נראה שיש נפ"מ האם הדלקת הנרות היא משום עונג שבת או משום כבוד שבת לענין הדלקת נרות בערב יום טוב. ביום טוב עצמו הרי מותר להדליק נרות, אלא שמשום כבוד יום טוב, שכאמור, קיומו הוא מבעוד יום, צריך להדליק את הנרות בערב יום טוב וכ"נ מדברי המטה אפרים (סימן תרכ"ה סעי' ג'), ובאלף למטה (שם סק"א) הביא ד' הדרישה בשם אמו, שעוררו על כך שגם ביום טוב צריך להדליק מבעוד יום מפני כבוד יום טוב.

ואכן יש לדון בזה, על פי יסודו של רבי עקיבא איגר (שו"ת מהדק"ס סי' א') שנשים אינן מחוייבות במצות עונג יום טוב [מכיון שמצות העונג נכללת במ"ע של יום טוב שהיא מ"ע שהזמן גרמא, בניגוד לעונג שבת, שמחוייבות מההיקש זכור לשמור], ואם כן יש לתמוה שיפטרו מהדלקת נרות יום טוב. ועי' במילואים לשו"ת רעק"א כמה יישובים לקושיא זו.

עוד כתבו האחרונים כמה חילוקי דינים, אם הדלקה מטעם כבוד שבת או מטעם עונג שבת, באופן שהיו הנרות דלוקים מבעוד יום שלא ניכר שהדלקו לכבוד שבת, האם צריך

לשוב ולהדליק, דאם הוא מטעם כבוד שבת צריך שיראה שמדליקה לכבודה, ואם הטעם הוא משום עונג שבת העיקר שמתענג מזה. ועוד כמה נפ"מ שאכמהמ"ל.

מקום הדלקת הנרות

עוד מצינו חילוק לדינא, אם טעם ההדלקה הוא משום שלום בית או מטעם כבוד ועונג, הוא בהדלקה בשאר חדרים, שאם טעם התקנה משום כבוד ועונג, צריך להדליק רק במקום הסעודה, אבל מטעם שלום בית צריך להדליק אף בשאר חדרים.

ומפורש בדברי הרמ"א (סעי' י') כי עיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן אבל לא בשאר הנרות שבבית. וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין, לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר, דהיינו שלא ידליק במקום שאינו מחויב וישימם אח"כ במקום המחויב דקי"ל הדלקה עושה מצוה כמו בנר חנוכה, [ועי' בדברי המשנ"ב (סק"ב, וסק"מה) שעיקר הברכה הוא על הנרות שמדליקים במקום האכילה].

הנאה מאור הנרות

נחלקו הפוסקים האם מברכים על נר שהוא רק תוספת אורה. לדעת המחבר בשו"ע (סעי' ח) אין לברך, אך הרמ"א נקט שניתן לברך שהמנהג לדעת הפוסקים שמברכים על תוספת אורה, ולכן כאשר כמה משפחות ששוהים במקום אחד ואוכלות ביחד בחדר אוכל משותף, ואחת הנשים כבר הדליקה נרות בחדר האוכל, גם שאר הנשים יכולות להדליק ולברך באותו חדר אוכל. אמנם כתבו כמה מהפוסקים שדברי הרמ"א נאמרו רק לענין זה שלמעשה בנדון כזה יש לברך, אבל לכתחילה אין להיכנס לספק זה, וודאי עדיף שאחת הנשים תברך ותוציא את כולן בברכתה, ובוזה יוצא ידי כל הדעות. ומתוך כך יש לדון בתוספת אורה במקום שיש אור האלטרק, וגם ללא הנרות יש אור חזק ואין הנרות מוסיפים אור כלל, היאך ניתן לברך על הדלקתם.

והנה כדאי לציין כי כבר דנו הפוסקים האם אפשר לברך על הדלקת נרות שבת בהדלקת אור האלטרק, ומסקנתם כי לכתחילה ודאי ראוי להדליק על נרות משמן או שעווה, אך בדיעבד רשאי להדליק ולברך על מאור האלטרק, כ"כ בשו"ת בית יצחק (חי"ד סי' קס), וכן הסכים לדעתו הגר"א שטיינבערג מבראדי בשו"ת מחזה אברהם (סי' מא), ואמנם הג"ר מרדכי לייב וינקלר הרב ממאד בשו"ת לבושי מרדכי (תליתאה א"ח סי' נט) חולק עליהם וס"ל כי אין יוצאין מצות הדלקת הנירות אלא בשמן ופתולה והוא לעיכובא, אמנם בשו"ת לבושי מרדכי בתרא (סי' יט) הדר בי' וצידד להתייר.

ובשו"ת נחלת שמעון (סימן ט"ז) העיד, שהגר"ח מבריסק היה נוהג לברך במוצאי שבת בורא מאורי האש המשך בעמוד יב'.

בחודש השלישי בשלושה ועשרים בו (ב)

הקדמתי השתא בביאור הענינים*, רובא ככולא בשבוע שעבר, מלבד ווארט אחד אשר בו יבואר פסוקי תהלים לענין הגאולה שהיה בימי המן - אשר יש בו בתו"ד נושא מסוים, מספר נביא שמואל. אשר יבואר בהרחבה, כשלחן הערוכה להוגי התורה, לבאר דברי רבינו שבא בזה בקצרה, אשר נפשי איונה לאלו שאינם כ"כ בידיעה לבוא בהסברה. ומפני קוצר היריעה, היה הצורך שיבוא בהפרדה. בסייעתא דשמיא:

איתא בגמ': איש יהודי היה בשושן הבירה וגו'... איש ימיני... קרי ליה יהודי - אלמא מיהודה קאת, וקרי ליה ימיני - אלמא מבנימין קאתי!... ורבנן אמרי: משפחות מתגרות זו בזו, משפחת יהודה אומרת: אנא גרים דמתיליד מרדכי, דלא קטליה דוד לשמעיה בן גרא. ומשפחת בנימין אמרה: מינאי קאתי. רבא אמר: כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא: ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני, מה עשה לי יהודי - דלא קטליה דוד לשמעיה, דאיתיליד מיניה מרדכי, דמיקני ביה המן. ומה שילם לי ימיני - דלא קטליה שאול לאגג, דאיתיליד מיניה המן, דמצער לישראל. וגו'.

מעניין לציין לתרגום עה"פ 'איש יהודי' שכתב כמו כן. אף הוסיף בפסוק 'בן יאיר בן שמעי בן קיש' את 'בר גרא'. וכמו"כ הוסיף גם את 'אסתר', בנוסף מה שכתוב בגמ' דלעיל 'מרדכי'. וז"ל שם: גבר כסידא ומודה ומצלי קדם אלהא על עמיה, הוה בשושן בירתא, ושמייה מרדכי, אתקרי על דהוה מתיל למירא דכיא, בר יאיר בר שמעי בר גרא בר קיש, גברא דמן שבט בנימין, הוא שמעי דאקל ית דוד ובעא יואב למקטליה ולא שבקיה על דאסתכל ביה ברוח נבואה, וחמא: דאטמוסי

מרדכי ואסתר למיפק מניה וכו'.
בילקוט מעם לועז (מגילת אסתר) נמצא תוספת, שהיה 'קרוב למלך שאול'. וז"ל: **יש אומרים** ששמעי זה היה שמעי בן גרא מבחורים - קרוב למלך שאול - שקילל את דוד בנוסו מפני אבשלום בנו דוד ודוד ראה ברוח קדשו שעתיד לצאת ממנו מרדכי הצדיק ולכן לא הרגו. [ומסיים שם, בילקוט מעם לועז]: ומכאן אנו רואים כמה טובה יכולה לצאת מכיבוש הכעס.

וראה בילקוט שמעוני (שמואל ב רמז קא), שנמצא שמרומז דוד במגילה. וז"ל: ראה דוד ברוח"ק אדם עומד ממנו ועתיד לעשות תשועה גדולה ונקרא 'איש יהודי', בזכותו ניצל. אמר הקב"ה לדוד: אתה הצלת את שמעי בשביל שיליד את הצדיק, על שמך אני כותבו שנאמר איש יהודי -] שהיה משבט יהודה. ילק"ש תהלים רמז תתסד], על זה נאמר 'זכר צדיק לברכה' - זה מרדכי, ו'שם רשעים ירקב' - זה המן וחבריו.

עוד מצאנו בגמ' מגילה דף יג ע"ב: ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו **אסתר**... ומה צניעות היתה בשאול - דכתיב: 'ואת דבר המלוכה לא הגיד -] שאול' לו -] לדודו אבנן] אשר אמר שמואל' - זכה ויצאת ממנו **אסתר**. (ולקמן דף טז ע"א איתא, אסתר אמרה לאחשוורוש: מדבית שאול קאתינא).

וכתב ברש"י שם: 'זכה ויצאת ממנו אסתר' - בתרגום -] שני] של מגילה מייחס מרדכי ועשוהו עשירי לשאול, ומשאול עד בנימין, וכתיב היא אסתר בת דוד, ואין לו ראה אחרת בכתובים שיצאה משאול.

מייחס מרדכי ועשוהו עשירי לשאול, ומשאול עד בנימין (רש"י: הובא לעיל):

יש לציין שיש כששה מדרשים חלוקים בסדר ושמות הדורות, ואביא כאן מתרגום שני: בן יאיר. בן שמעי. בן שמיעה. בן בענה. בן אילה. בן מיכה. בן מפיבושת. בן יהונתן. בן שאול. בן קיש. בן אביאל. בן צורו. בן בכורת. בן אפיה. בן שחריים. בן עזיה. בן שישק. בן מיכאל. בן אליאל. בן עמיהוד. בן שפטיה. בן פתואל. בן פיתון. בן מליך. בן ירובעל. בן ירוחם. בן חנניה. בן זבדי. בן אלפעל. בן שמרי. בן זכריה. בן מרימות. בן חושים. בן שחורה. בן גזה. בן עזה. בן גרא. בן בלע. בן בנימין. בן בנו של יעקב הבכור, הנקרא שמו ישראל.

ובזה, נבוא לביאור הגמ' הנ"ל - בהקדים לה"כ 'ותהי המלחמה ארוכה בין בית שאול ובין בית דוד': שמעי בן גרא קילל^א ו'יסקל באבנים את דוד ואת כל עבדי המלך' וכו'. 'ועפר בעפר לעומתו'. בטענתו שבעצת דוד נהרג אבנר ואיש בושת.

אבנר. איש בושת. ומי הרגם

אבנר הוא אבנר בן נר שר צבא אשר לשאול. אבנר היה בן דוד של שאול כי נר אביו, היה אח של קיש אבא של שאול.

אבנר נהרג ע"י יואב^ב ואבישי^ג בני צרויה^ד אחות דוד. קודם לכן אחיהם **עשהאל**^ה כשרדף אחרי אבנר, אז אבנר - אחרי שאמר לו 'סור לך מאחרי' וכו' ע"י^ו - הרג את עשהאל, לכן יואב ואבישי הרגו לאבנר. קברוהו בחברון^ז, ליד מערת המכפלה^ח.

איש בושת. היה בן הרביעי, לשאול המלך. ומלך (איש בושת) במשך שתי שנים (מלכוהו חמש שנים אחרי מיתת אביו שאול המלך). אחרי חצי שנה משמת, מלך דוד על כל ישראל^ט.

איש בושת נהרג ע"י רכב ובענה בני רמון הברוטי. היו בתחילה שרי גדודים^י לאיש בושת. ראש איש בושת קברו בקבר אבנר בחברון^{יא}.

א. אשר יקראו סופרי המלך, ביום שלושה ועשרים, ויכתב אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושירי המדינות, פתשגן הכתב להיות היהודים עתידים, והרצים והאחשדרפנים יצאו מבהלים ודחופים.

ב. מסכת מגילה יב ע"ב.

ג. ה"ה שמעי בן גרא, שהיה רבו של שלמה המלך. ברכות ח ע"א.

ד. לדברי התרגום ששמעי (המזכיר בפסוק) זקינו של מרדכי הצדיק, ה"ה בנו של גרא, אציין לדברי השפת אמת' בגמ' מגילה דף יג ע"ב שכתב בזה: ...אמת דקצת יש לתמוה דחשב ו' דורות משמע עד שאול ושמעי שקלל ה' בימי דוד, וצ"ל דהולידו בנים בקטנותם ושאל ויהונתן אפשר שהיו זקנים בשנים. [א"ה, אם רצונו לומר ש'חשב' הוא התרגום שני' (הובא להלן), אז הו' דורות הוא בין שמעי לשאול ללא לחשב את שניהם. או שצ"ל ח].

ה. יש לציין שבפסוק (שמואל ב פרק טז) כתב 'אבישי, אציין לספר גאולת הגר' (ביאור לתרגום חמש מגילות. לכמוה"ר אליקים רוטנברג זצ"ל. אב"ד מדינת שוואבן, פנה לעתים קרובות בשאלותיו להשל"ה הק' שהיה אז (השל"ה) אב"ד בפרנקפורט. רא"ר היה תלמיד המהר"ל מפראג. היה חותם 'דוד עשירי למהר"ם רוטנברג': שכתב שנראים הדברים שט"ס. וראה עוד בקובץ מקבציאל י"א מ"ש"כ בזה.

ו. 'יש אומרים' היינו: או רבנן או רבא בגמ' הנ"ל, שדרשו הפסוק דרך דרש. ז. שם עיר.

ח. לפי דברי המהרש"א (הבאתיו בעוד שתי הערות. ד"ה 'צ"ב, דלא מצאנו'), אכן היה קרוב למלך שאול, ולא מצאצאיו. ודו"ק.

ט. רצונו לומר, שאסתר המלכה, היא מאותו יחוס, דהיינו עד שאול. דהרי דודו, בדרך כלל, במקרא, הלא הוא אח של אבא. ראה בתרגום כאן 'אסתר ברת אחבוי'. וראה עוד בתרגום פרשת בזה.

י. הא דלא מצאנו, כאן בסדר הדורות, את שמעי בן גרא. ראה בדברי המהרש"א בגמ' מגילה דף יג ע"ב: ...שמעתי דלעיל דקאמר דהיה מרדכי מזרע שמעי שקלל דוד. וההוא שמעי מוכח מתוך המקראות דלאו מזרע שאול הוה אלא ממשפחת שאול מימיני היה, מזרע קיש אבי שאול. ע"כ דברי המהרש"א. וכתב בעל השפת אמת' זצ"ל: אבל תמוה דהרי בתרגום עצמו (פ"ב פסוק ה') מביא שהוא -] שמעי המזכיר בפסוק (איש יהודי וגו') - שמעי דאקל ללוד ע"ש. (א"ה, ראה עוד פירוש רש"י על הגמרא דף יג ע"ב. הבאתי לעיל).

יא. ענין דברי קלון וחפזה. פ"י מצודת ציון.

יב. ב'מצודת ציון': זרק עפה, ולתוספת ביאור אמר 'בעפר'.

יג. 'שר החיל' - שמואל ב פכ"ד. 'שר הצבא' - מלכים א פרק יא.

יד. אבישי שקול כרובה של סנהדרין (כרכות סב ע"ב); ראש הגבורים אשר ללוד (ש"ב פכ"ח). הוא (אבישי) נכנס עם יואב לתוך השער להיות לו לעזר, מעלה עליו הכתוב כאילו גם הוא הרגו.

טו. ראה להלן, מ"ש מספר סדר הדורות. ועוד.

טז. בפירושו רש"י דברי הימים (פרק ב פסוק טז): היו בני אחותו -] של דוד] גבורים ואנשי חיל ושרים. 'קל ברגליו כאחד הצביים אשר בשדה' - שמואל ב פרק ב.

יז. שמואל ב פרק ב.

יח. שמואל ב פ"ג פסוק לב.

יט. בספר כפתור ופרח פרק יא (לד' אשתורי [יצחק בן משה] הפרחי: הספר עוסק בענייני גבולות הארץ וישוביה, ההלכות התלויות בארץ ועוד. מלפני יותר משש מאות וחמשים שנה) כותב: ...מירושלם לחברון כמהלך יום החורף, ואל מערב חברון כחצי שעה הוא מגדל עד. ונחל אשכול הוא לצפון ההר, ששם היה חברון ומערת האבות הקדושים ע"ה היא למורה, ואל מערב המערה כמטחויו קשת, מקום אבנר בן נר.

התבאר שציונו -] של אבנר] במערה מתחת למרתף ממול לשער הכניסה לבנין, מול מערת המכפלה - שפתי צדיקים. יש מפרשים שמנוחתו כבוד בעיר חברון למערב מערת המכפלה כמטחויו קשת, והוא עכשיו בשוק באמצע העיר, והישמעאלים בנו עליו ביה"כ שלהם ואינם מניחים ליהודים ליכנס לשם. ובעל מחבר ספר חובת ירושלים זכה ליכנס לשם ולראות את הציון שהוא גדול וארץ אצל הכותל וזהו לו הגוי שיחלוץ מנעליו אצל המדרגות. וידוע לכל שבמנינו כל מי שרצה ליכנס לשוער מטבע קטנה ונכנס, וכן הייתי אני כמה וכמה פעמים, כל פעם שהייתי בחברון על מקומות הקדושים - עדן ציון -] ספר מקומות הקדושים בארץ ישראל. נדפס בא"י שנת תשס"ז. (קטע זו ד"ה 'התבאר' וכו', מתוך הוספות וביאורים שבסוף ספר שמואל שעי' התאמת 'שימה בפיחים'). א"ה, כיום השתנה הדברים ב"ה, ויש כניסה לכל מאן דבעי.

כ. רש"י מסכת סנהדרין דף כ ע"א.

כא. שרים על אנשי החיל. פ"י מצודת דוד.

כב. שמואל ב פ"ד פסוק יב.

טענת שמעי בן גרא - לא שרירין ולא קיימין

אצל אבנר - חוץ ממה שקילל דוד את יואב, דיבר דוד על מותו, ו"לפני בני עולה נפלת", גם נשבע שלא יאכל מאומה באותו יום¹. והפסוק מסיים: וכל העם הכירו וייתב בעיניהם ככל אשר עשה המלך וגו'. ואצל **איש בושת** - בתו² ד"ב אמר דוד: אף כי אנשים רשעים הרגו את איש צדיק בביתו על משכבו ועתה... אבקש את דמו מידם ובערתי אתכם מן הארץ. ויצו להרגם ולקצץ ידיהם ורגליהם ויתלו על הברכה בחברון. וכתב בפ' הרד"ק עה"פ ויתלו על הברכה: כדי שיראו בני אדם וידעו כי דוד ביושר לבבו נקם נקמת בית שאול ואע"פ שהיו אויביו.

על פי זה, נחזור לענייננו. לא קטליה דוד לשמע, דאיתליד מיניה מרדכי. למה חייב מיתה?

אציין מתרגום שני מה שכתב בזה³. ועוד: איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי. ולמה נקרא שמו 'איש יהודי', עקב היה ירא חטא, ועליו נבא דוד המלך ויאמר, היום יומת איש מישאל? ומי הוא האיש הזה, הוא האיש מרדכי... ומה ראה מרדכי אשר נקרא 'בן שמעי'. על כי שמעי קלל את דוד מלך ישראל, ויאמר לו: צא צא איש הדמים ואיש הבליעל⁴. ויען אבישי בן צרויה, ויאמר לדוד: אעברה נא ואסירה את ראשו⁵. חזה דוד המלך בנבואתו, כי מרדכי יצא ממנו. וכראות דוד המלך כן, צוה לשלמה בנו, ויאמר לו⁶: כאשר יעמוד שמעי מלהוליד, תהרגהו, למען תנוח נפשו, ותזכהו לעולם הבא, ועל אשר יצא ממנו בן צדיק, אשר על ידיו יעשו נסים ונפלאות לישראל בגלות הרביעי⁷. והוא מרדכי - מר דוד. בן יאיר בן שמעי בן קיש משבט בנימין⁸. ושמעי היה בן מות, ככתוב בתורת משה⁹ אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור. והוא קלל את דוד מלך ישראל. וחס עליו דוד ולא המיתו, כי ראה כי יצאו ממנו שני צדיקים¹⁰, ונושעו בני ישראל על ידיהם.

[א"ה, ראה בדברי האלשיך הק' (מלכים א פרק ב): ...אין ספק כי היה דוד יכול להמיתו אחר שהוליד שמעי את הורע הנוכח, והניחו שיעשהו שלמה למען הפיל חתת ה' על כל העם וייראו מלפניו ותכון מלכותו, באומרים כי גדול בישראל כשמעי הרג על שויקל במלכות בית דוד, וכל העם ישמעו ויראו גם כי נער ורך הוא עדיין, וזה מאמר הכתוב על הריגת שמעי 'ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויצא ויפגע בו וימות, והממלכה נכונה ביד שלמה' שעל ידי כן נתחזק מלכותו וכו'].

כאמור לעיל, שכוונתו היתה לזכותו לעולם הבא. יש לציין שכמו"כ ציוה שיהרגו את יואב באותה הכוונה. להביאו לחיי העולם הבא. כן כתב ברש"י מלכים א פ"ב פ"ו: 'ולא תורד שיבתו בשלום שאול' - אל תניחנה למות מיתת עצמו וליפול בגהינם¹¹. שו"ר במ"ר פרשת מסעי פרשה כג: וצוה לשלמה בנו שיהרגו אותו שהיה יואב בן אחותו של דוד והיה מבקש להביאו לעולם הבא. ליתר ביאור בזה, מצאנו בפ' **דעת זקנים מבעלי התוספות**: וצוה דוד לשלמה בנו להרוג את יואב ולא רצה הוא להרגו לפי שהיה בן אחותו.

[אחרי שהזכרתי מה'תרגום שני' ומה ראה מרדכי אשר נקרא 'בן שמעי'. אמרתי להביא מדברי הגמרא ומה שדרשו בזה. איתא במס' מגילה (דף יב ע"ב) איש יהודי היה בשושן הבירה וגו'... איש ימיני מאי קאמר? אי ליחוסא קאתי - ליחסיה ואזיל עד בנימין! אלא מאי שנא הנז' תנא: כולן על שמו נקראו; בן יאיר - בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, בן שמעי - בן ששמע אל תפלתו, בן קיש - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו.]

[אגב, בילקוט שמעוני על מגילת אסתר (רמז תתרמ"א) ג"כ כתב כמו"כ, אך להלן (ברמז תתרנג) כתב והדגיש הדברים אך ורק על 'קיש', בטענה אחרת, חז"ל שם: ...מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש, וכי בנו של קיש היה והלא הרבה דורות היו ביניהם? וכו'] [כאן כותב סדר הדורות. נמצא כמו"כ, בתרגום שני. הובא לעיל] אלא שהקיש על דלתי תפלה ופתחו לו].

דבר נאה ומתקבל, מצאתי שמביאים בשם ספר 'מי השלוח': ולכאורה היה הדבר להאיר להיפך, כי מקודם הקיש מרדכי על שערי רחמים ואח"כ שמע קל תפילתו והאיר עיניהם של ישראל! אלא הכי פירשו, שהאיר עיניהם של ישראל וידעו והבינו כי מה ששמע קל והאיר עיניהם זה הכל היה מתפילתו של צדיק הדור.

עוד בזה, ראיתי שמביאים בשם בעל השפת אמת' זצ"ל (ששאלו כמו"כ גיטו בעל השפת צדיק' האדמו"ר מפליק זצ"ל ונעה לו) שהרי אכן כך הוא סדר הדורות. (קודם קיש ואח"כ שמעי וכו').

ליתר ביאור ובהרחבה, בכלל, ולדברי השפת אמת' בפרט, אעתיק מ'ילקוט מעם לועז' מה שכתב בזה: כוונת חז"ל שאבותיו של מרדכי ראו ברוח הקודש שעתידי לצאת בן שיקיש על שערי רחמים ונקרא קיש. ועי"כ ראה הבן¹² שישמע הקב"ה תפילתו, וקרא לבנו שמעי ואח"כ ראה

שמעי שיצא ממנו בן שיאיר עיניהם של ישראל וקרא לו יאיר.

ובספר 'שם משמאל' כתב: הענין דחז"ל דרשו על הפסוק (ירמיה ד) והיה ביום ההוא נאום ה' יאבד לב המלך ולב השרים, דבחורבן הבית נסתם לבן של ישראל, וכן בכל פעם בכל צרה שלא תבוא נטמטם הלב ואינו מרגיש כ"כ החסרון שחסר לו, וכשמרגיש הלב היא התחלת הישועה, וכן היה בימי המן שנטמטם הלב לזה שהתעורר מרדכי 'ויזעק וזעק' וגו' ופתח לבן לידע החסרון, וזהו 'שהאיר עיניהם' כו' שלא יהיו בחשכות וטמטום הלב, ואז עשו תשובה, וממילא אח"כ 'שמע השי"ת לתפלתו' - כמאה"כ (שם טו) 'אם יעמוד משה ושמאל לפני אין נפשי אל העם הזה' שפרש"י משה ושמאל החזירים מקודם למוטב ואח"כ התפללו עליהם - וכן במרדכי שמתחילה 'האיר עיניהם ועשו תשובה' ואח"כ 'שמע ה' תפלתו והחליף כח להקיש על שערי רחמים' א"ה, ראה עוד טעם לזה, ב'חתם סופר' על הש"ס].

יואב ואבישי ועשהאל בני צרויה. ולמה נקראים ע"ש אמם

אציין מספר 'סדר הדורות' מה שהביא בזה: יואב ואבישי ועשהאל בני צרויה הם בני קרח 'אסיר' ו'אלקנה' ו'אביאסף', צרויה בגימטריא קרח עם המלה (ר"ל עם האותיות קרח גימטריא ש"א כמנן צרויה). ולא הוזכר אביהם כי עלו מן האדמה כאלו נולדו פעם אחרת בלי אשה ובני אדמה היו. וצרויה מן המצר קראתי יו. לכן נהרגו שלשת¹³ לתיקונם כי גם הם היו בעצה עם אביהם (לגלגל נשמות) יואב נתגלגל ביואש מלך יהודה... קבורת יואב בן צרויה ואבנר בן נר בשוק של חברון¹⁴ ובשפוע ההר קבור ישי אבי דוד (גלילות ארץ ישראל):

וב'תשובות הגאונים' (ליק. סימן יב): לרב האי. וששאלת יואב בן צרויה למה נקרא בשם אמו ועוד מה הוא שם אביהם. שם אביהם ידוע הוא כמו שכתוב (ד"ה א' ד') 'ושריה הוליד את יואב אבי גיא חרשים'. ומתוך שהיתה אמו אחות המלך דוד נקרא על שמה לגדלו בה. ובחכמים: ר' שמעון בן פזי נקרא על שם אמו מפני שהיא בתו של ר' חייא כדמפורש (בבבא) [ביבמות סה ע"א] דאמר מר: יהודה וחזקיה [אחי]¹⁵, טוי ופזי אחותא¹⁶. וגם רבה בר חנה היא אחותו של ר' חייא. וגם רב יצחק בר שמואל בר מרתא היא אחותו של ר'

גירסא זו (בארע גלותהון) - אך התרגום 'בפתשגן הכתב' לפנינו כגירסא הראשונה. הארת מו"צ הגה"ח ר' מאיר ווייס שליט"א. תשנ"ח.
 לב. נראים הדברים שעד כאן הוא דברי דוד לשלמה בנו.
 לג. שמות כב, כו.
 לד. ה"ה מרדכי ואסתר. ראה לעיל בתחילת המאמר ש"כ בתרגום. וראה שם ההארה בזה.
 לה. ראה סוף קטע הבאה היכן קבורה.
 לו. לא דק, כי הוא לא הבן של קיש, אלא הוא שמידע. ראה לעיל סדר הדורות שהבאתי מתרגום שני.
 לז. שלשת נהרגו: יואב - ראה במלכים א פרק ב. אבישי - ראה בגמ' ברכות סב ע"ב: ויאמר למלאך המשיחית בעם רב אמר רבי אלעזר, א"ל הקב"ה למלאך: טול לי רב שבהם, שיש בו ליפרע מהם כמה חובות. באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין, וכע"ז בפ' הרד"ק (ש"ב פכ"ד פט"ו) עה"פ רב עתה הרף ידך: די במגפה אל תשחת ירושלם, ויש בו דרש אמר לו הקב"ה למלאך: טול הרב שבהם באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין. וראה עוד במדרש שמואל פרק לא: מדרש תהלים מזמור יז. עשהאל - הובא לעיל, בגוף המאמר. שמואל ב פרק ב.
 לח. טעם וסבא למה קבורים זה אצל זה, ראה מ"ש בזה בספר קהלת יעקב (לכמנה"ר יעקב ב"ר דוד פארוז בעל משכיל לדוד על פרש"י עה"ת).
 לט. (בניו של רבי חייא) תאומים היו.
 מ. (בנותיו של רבי חייא) תאומות היו.

חייא דאמר מר (סנהדרין ה' א') 'איבו' ו'חנה' ו'שילת' ו'מרתא' ור' חייא כלהו בני אבא בר אבא סלא^א.
וראה עוד בפ' 'הרד"ק' (ש"ב פרק א) עה"פ 'רך' ומשוח מלך.

אחרי כל ההקדמה, אבוא עתה לביאור הגאולה בהרחבה ובשמחה, מרבנו זצ"ל (ה"ה רבי אישירי פיטו זצ"ל. כהמשך למה שכתבנו מרבנו זצ"ל בגליון שבת קודש העל"ט. אמרה דלהלן ג"כ משור עם הרבה לשונות שהם על פי לשון הכתוב בתנ"ך, השתדלתי לציין רובא ככולא):

כמה מעלות טובות למקום עלינו, אשר גאלנו והציל ממות נפשינו בימי אחשוורוש והמן הרע, אשר נפשו איוה רע^א להכרית את שמנו, ורצה לעקור את הגפן ולשרשה, ואבינו אב הרחמן חמל עלינו ועל עוללינו ופדה משחת נפשינו, ולא נתגנו טרף לשיניהם^ב. זו גדולה על כולם, כי הגדיל ה' לעשות עמנו^ג, לעשות נקמה בשונאינו, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים [המה] בשונאיהם.

ולזה כיון המשורר במקראיו ואמר (תהלים קכד) 'שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו' וכו'^ד, ירצה שיר המעולה שבשירים, ראוי לומר לדוד, שלא הרג את שמעי כשיצא אליו לקללו והרים יד במלך, והארץ אפו וכבש את יצרו ואמר 'היום יומת איש'^ה (שמואל ב' יט, כג), שעתיד לצאת ממנו מרדכי 'איש ימיני' (לעיל ב, ה) שעל ידו תבוא תשועה לישראל בימי המן. וא"כ ראוי לתת דוד שיר ושבח לה' אשר מנעו היום מבוא בדמים^ו, כי בלי ספק יום צרה ונאצה גדולה^ז היתה בימי המן, ולולי ה' שהיה לנו אזי חיים בלענו, וחכותו של מרדכי הצדיק וסיעתו היא שעמדה לפני ה'.

ויש לדקדק בכתובים כפל 'לולי ה' שהיה לנו', ושנה ושילש לומר 'אזי [חיים] בלענו', 'אזי המים שטפנו', 'אזי עבר על נפשנו', ואפשר לענ"ה, שאמר דוד, לעולם יהיה שגור בפי האדם על הנסים ועל הפורקן, לולי ה' שהיה לי לא נעשה לי נס ולא ניצולתי בדרך טבע, לא בחיל ולא בכח כי אם ברוח ה'^ח. וזהו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בכל פרטי נסיו, כמו שמצינו בימי המן בקום עלינו אדם ולא מלך (מגילה יא ע"א) זה המן הרע, שלא באה ההצלה מצד היות אסתר קרובתינו, כי לולי ה' אזי חיים בלענו.

והענין הוא, כי מצינו כשנתמלא המן חימה על מרדכי 'ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו' (לעיל א, ג) זה היה בחודש ניסן, והגזירה שנגזרה על ישראל 'להשמיד' וכו' (שם, יג) היתה בחודש אדר, נמצא החרון אף היה בניסן והגזירה לאחר י"ב חודש. ולולי ה' שהיה לנו, אזי בחודש ניסן, בחרות אפם של המן וסיעתו בנו, אזי באותה

שעה של החרון אף, אם היה גזור 'להשמיד' ולהרוג, מיד היה מצליח וחיים בלענו. ומאת ה' היתה זאת להרחיק זמן הגזירה, כי בזה לא שלחו יד ביהודים באגרות הראשונות, והיה מקום לאסתר לחשוב מחשבות לבוא אל המלך ולהזמין את המן, ולשאל מהמלך חן וחסד על עמה, ולשלוח אל כל המדינות אגרות אחרות, וריחוח והצלה עמד ליהודים.

וכי תימא כיון שה' היה לי בעוזרי, אין לה' מעצור להושיע גם אם תהיה הגזירה מיד בזמן חרות אפם בנו, לזה אמר 'אזי המים שטפנו', כלומר דע לך כי אזי באותה שעה לא היה הקב"ה מושיענו, והמים שטפנו שאומות העולם נמשלו להמון מים כבירים (ישעיה יז, יב). והמים שטפנו לפי שבאותה שעה נפשו לא היתה מטוהרה, ונחלה וכאב אנוש^א עבר על נפשנו מכמה פשעים וחטאות, שנהנו מסעודתו של אותו רשע והשתחויו לצלם (מגילה יב ע"א), ועדיין לא חזרו בתשובה, ולכן אזי באותו פרק היתה הגזירה מצלחת.

אבל כיון שה' היה לנו להאריך הגזירה, אזי עבר על נפשנו דרך העברה עברו המים הזדונים, שהם גזירותיהם שגזרו עלינו, כי מתוכם חזרו ישראל בתשובה בצום ושק, ותקנו את אשר העו. כי כנגד האכילה והשתיה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, עינו בצום נפשם^ב. וכנגד שהשתחויו לצלם, נכנעו לפני ה' וישמע ה' את קולם. וכל ההצלה הזאת נתגלגלה, להיות הגזירה לעתים רחוקות, ומאת ה' היתה זאת ברוך ה' שלא נתגנו טרף לשיניהם.

והגדיל לעשות עמנו הנס כפול ומכופל, כי נפשנו כציפור נמלטה וכו', שדרך הצפורים הנאחזים בפח יוקשים, אם באולי יצלו מהפח^ג, על הרוב יהיה בהם שבר רגל, ולא ישארו שלימות בגופם כבראשונה, והפך נשאר עומד כבתחילה, אבל הנס שעשה הקב"ה בימי המן היה פלא, כי נפשנו נמלטה מפח ונצלנו ממות לחיים, ונהפוך הוא' שהרגנו לשונאינו שהיו הפח, באופן שהפח נשבר שהרגנו את שונאינו^ד, ואנחנו נמלטנו ומום אין בנו^ה. וקרוב לזה מצאתי לרב מהר"מ אלשיך ז"ל (בס' חוממות אל) בפירוש פסוק זה^ו.

באופן שנס זה לא היה בדרך טבע כי אם בעזרת ה', שעזרנו היה מעם ה', שהוא עושה שמים וארץ בכל יום תמיד מחדש מעשה בראשית, ואלמלא ישראל אין שמים וארץ מתקיימים, כי בשביל ישראל שנקראו 'ראשית' נתקיים (ע"י ויק"ר פל"ו ד)^ז.

עוד בהלל והודיה, בשירה ובזמרה, מענינא לענינא, באותו ענינא: ידוע הוא החיוב שחייבים

אנחנו עם ישראל לספר תהלות ה' ועזונו ונפלאותיו אשר עשה עמנו^א בימים ההם בזמן הזה בימי המן הרשע, כי רצה לינקם נקמת עמלק הרשע אשר צוה ה' למחות שמו מתחת השמים, וחשב מחשבות אונו להשמיד את כל זרע בית ישראל. וזהו שאמר הכתוב 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם' (תהלים ל, ז), שדרשו חז"ל (אסתר פ"י ה) מזמור זה שאמרו מרדכי ואסתר, וגם המן הרשע אמר כך 'ואני אמרתי בשלוי' כו', ומהו עניינו.

ואפשר לומר, שידע המן את אשר צוה הקב"ה למחות זכר עמלק, וכמעט נאבד זכרו מן העולם בימי שאול, לולא שנשתייר אגג חי באותה הלילה... (מושב זקנים שמות י, ח בשם מדרש), וממנו נשאר שורש פורה ראש ולענה^א בימי מרדכי. ולכן היה חושב המן, כיון שנעשה לזקנו נס להתקיים לילה אחת כו' ובאותה לילה היתה לו שארית ותקוה, אני אמרתי בשלוי כיון שהיה לי שלום באותה שעה, בודאי שלא אמוט לעולם, שאילו רצה הקב"ה למחות שמי מן העולם, לא היה מצליח אגג בלילה ההוא, ואבד זכרם המה, אלא שכוונתו יתברך שיתקיים זרע אגג, ולכן אמר בל אמוט לעולם. ועתה ידעתי כי ברצונך ה' העמדת להררי עוז, לאותו זקני הורי העמדת לו עוז ברצון פניך, וכשרצית נתקיים לפי שעה, וכשהסתרתי פניך לפי שעה הייתי נבהל.

והקב"ה רצה לכפר עון שאול שהניח את אגג חי, על ידי זרעו של שאול שהם מרדכי ואסתר. וזהו שאמר הכתוב 'ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות' (אסתר ד, יד), כדי שיבוא [אסתר ה] מלכה לכפר על המלך שאול.

ואפשר לומר דרך רמז, שזה שאמר מרדכי באותו מזמור ה' העלית משאל נפשי, שרמז על ענין שאול זקנו שחטא בקיומו של אגג, ועכשיו בהריגת המן העלית נפשי מעון שעשה שאול המלך - ואע"פ שאין מקרא זה מפשוטו שמדבר על שאול ואבדון, מ"מ הדרשה תדרש דרך רמז - וזהו שרמזה התורה לומר 'תמחה את זכר עמלק לא תשכח' (דברים כה, יט), שהכוונה לומר אף לאחר זמן שאול המלך שעבר על פי ה' ולא מחה את זכר עמלק, מ"מ לא תשכח וכו'. ולכן נענש שאול על שהשאיר ממנו לאגג לילה אחת, והוצרכו מרדכי ואסתר לבא לתקן מה שעוות זקנם^ב.

וזהו טעם שציוה שלמה לשמעי שלא יצא מביתו אנה ואנה (מ"א ב, לו), גם המלך לא רצה להורגו כי אמר 'היום יומת איש' (ש"ב יט, כג), שהכוונה כיון שעיקר תיקון העון שעשה שאול הוא על ידי 'איש ימיני' (אסתר ב, ה) - מרדכי שיצא מזרעו של שאול ועתיד לצאת משמע, לכך צריך להניחו בחיים... ויצ"ץ צ"ץ הגאולה מזרעו.

נה. ע"פ לה"כ שה"ש ד, ז.
נו. וראה עוד בספר 'מעשי ה' (לרבי אליעזר [ב"ר אליהו] אשכנזי גדול חכמי איטליה בסוף תקופת הראשונים (מלפני יותר מחמש מאות שנה). בעל ספר 'יוסף לקח' על מגילת אסתר) שכתב בפרשת וארא לבאר מזמור זה,
בהצלת מצרים ימי הפסח, ובהצלתנו בימי אסתר ימי הפורים, ובהצלתנו על ידי חשמונאי ובניו ימי תנוכה.
נז. פירוש זה מכ"ס נבחר' פר' תצוה דרוש שני.
נח. ע"פ לה"כ תהלים עח, ד.
נט. ע"פ לה"כ בפרשת צבאים.
ס. נראה, שרצונו לומר, אף שכבר עבר זמן טובא - כחמש מאות שנה - מאז שהשאיר את אגג חי, מ"מ מפני מצות לא תשכח, מרדכי ואסתר הוצרכו לתקן את מה שעיוות זקנים. ודי"ק.
ראה החשבון בתורת משה חת"ס פר' כי תשא.
מענין לענין באותו ענין, יש לציין לספר הרוקח (הלכות פורים סימן רלה. הו"ד בספר 'סדר הדורות'): מאותה שעה שאמר למשה 'כתב זאת זכרון' עד שנה שנלקחה אסתר למלך אחשוורוש: מ' ומדבר, תת"ן שהיו בארץ, הרי תת"צ. ונ"ב לא עבר איש ביהודה, א' דרדוש מדא, ה' דכורש הפרס, ו' דאחשוורוש כשלקח אסתר, הם תתקנ"ד שנים. בגימטריא 'ושים באוני יהושע כי מחה אמה' תתקנ"ד.

מא. צ"ל או כרסלא או בר סלא.
מב. ע"פ לה"כ משלי כא, י.
מג. ע"פ לה"כ תהלים קכד, ו.
מד. ע"פ לה"כ שם קכז, ג.
מה. יש לציין לדברי הגמ' במס' מגילה דף יא ע"א: רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'שיר המעלות... לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל. לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם' - אדם ולא מלך.
מו. בתמיה. רש"י.
מז. ע"פ לה"כ שמואל א, פרק כה.
מח. ע"פ לה"כ מלכים ב יט, ג.
מט. ע"פ לה"כ זכריה ד, ו.
נ. ע"פ לה"כ יחזקאל כב, כד.
נא. ע"פ לה"כ ישעיה יז, יא.
נב. ע"פ לה"כ תהלים לה, יג.
נג. והוא 'מצודות' בלשון המשנה. ובלע"ז: נעץ.
נד. צא וחשוב הפח [עם הכולל] בגימטריא כמו המן [עם הכולל]. וזה נפלא.

למחוח חפצו. ועלה בדעתו שיצא מעט לשדה כמו חצי תחום שבת לחשוב איזה תחבולה שיהיה לו תמיד לחשוב בכדי לחיות נפשו שיחשוב זאת תמיד. והנה כאשר בא לשדה בעצמו בלי שום עבד והוא רחוק מן העיר כמו חצי תחום שבת בא כנגדו אדם אחד במקלו ובתרמילו ואמר למלך: אמת שכבשת את כל העולם והנה אתה מולך בכיפא תלחם עמי ועם מקלי. וביד המלך אין שום כלי זיין להעמיד להציל את נפשו מידי האדם הפשוט. וכאשר דיבר האדם למלך כדברים האלה ראה המלך מאחוריו גדר של עצים וקנים. והלך המלך לאחוריו עד הגדר ולקח מקל ותלה את האדם על העץ אשר הוכן למלך. ונמצא זה היה יותר נפלא ויותר גבורה מכל מלחמותיו שעשה בעולם. והנמשל מובן שביציאת מצרים היה לנו מלחמת השם עם מלך וכאן היה לנו עם אדם כמשל הנ"ל ונתלה על העץ אשר הכין לו. זה פי' (אמר) רב נחמן פתח להאי פרשתא מהכא בקום עלינו אדם. אדם ולא מלך ויש לנו יותר לשמוח בשמחת פורים שנתלה המן על העץ בכל מיני שמחות שבעולם כמשל הנ"ל. עד כאן שמעתי מפי הגאון הנ"ל. (אמרי צדיקים). עכ"ל ב'לקוטים חדשים'.

שוב ציין לי הרב ישראל מושקוביץ שליט"א לספה"ק 'קדושת לוי' ב'קדושה ראשונה' מה שכתב בזה. ח"ל: ואמרו חכמינו ז"ל זה היה בימי מרדכי ואסתר זה הנס דפורים שהיה בתוך הטבעים ולא היה בהם שום שינוי... כי דרך משל הוא, למלך אשר בא ברוב חייליו ומנצח את המלחמה אין כ"כ פלא כמו שהמלך בא לפעמים ביער יחידי בלא כלי מלחמתו וחיילותיו אינם עמו והוא מנצח בגבורתו לבדו. וגם דומה, למלך כשבאין לפלטרין שלו ורואין גדולתו והאין משרתיו ועבדיו עושין רצונו ומפחדין ממנו ובושין מפניו ואין כ"כ חידוש כמו שהמלך ביער יחידי ואיננו לבוש בלבושי מלכות וחייליו אינם עמו ומפחדים ומתביישין ממנו זה נפלא גדול. כן הדבר הזה כשהקב"ה משנה הטבעים ונראה מלכותו אשר הוא עושה משמי שמים וכל צבאם אינו כ"כ פלא, כי מי שבראם יכול לשנותם, אבל אם עושה נסים בטבעים ומלכותו בהסתר ואעפ"כ עושה פלאים כמו בימי מרדכי ואסתר הוא פלא גדול. עי"ש עוד, ות"נ.

א"ה, ליכא מידי דלא רמיז, חישבתי ומצאתי, יום שלושה ועשרים בסיון [עם הכולל] בגימטריא בזכות התורה הקדושה. וזה נפלא.

לכבוד שמחת הנישואין של נכד כ"ק מרן שליט"א - פע"ח החתן הרב יוחנן טווערסקי שליט"א בן לחדב"נ הרה"צ ר' אלתר משה שליט"א - אבוא בד"ת מהרה"ק בעל ה'קדושת לוי' מבארדיטשוב זי"ע (בביאור הגמ' שהזכר לעיל אדם ולא מלך), ויהיה לזכות נכדו החתן והכלה שיחיו, שיוכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא לתפארת בית אבותם ולתפארת כל בית ישראל. אמן. ונוכה למ"ש רבינו זי"ע: 'זאל אונז קומען, צו געזונד און צו מזל און צו ברכה והצלחה, און צו חסד, און צו בני, חיי אריכי, ומוזני רויח, וסיעתא דשמיא, לנו ולכל ישראל', ונאמר אמן.

הוא בכתובים, ב'לקוטים חדשים' (בספרי 'קדושת לוי' שמהדירים כיום, רובא ככולא לא הדפיסו את 'לקוטים חדשים' בספר) ח"ל שם: במגילה (א) רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחה להאי פרשתא מהכא. שיר המעלות לדוד לולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם. אדם ולא מלך. שמעתי מפי הרב האי גאון, גאון עוזינו מו"ה אברהם יהושע העשיל נ"י³⁰ שאמר בשם אדמו"ר הנ"ל נ"ע (מברדיטשוב) שהקשה הלא כל הפתיחות שבגמ' הנ"ל הכל להראות גודל הנס וכמה יש לנו לשמוח שעשה הקב"ה נסים בימי מרדכי ואסתר. ולכאורה כאן מה הוא גודל הנס שקם עלינו אדם ולא מלך, הלא יותר היה גודל [הנס] אם היה מלך ולא אדם. ותירץ שזה הוא גודל הנס בקום עלינו אדם, אדם ולא מלך. למשל מלך אחד עלה בדעתו לכבוש את כל העולם כולו ויהיה מולך בכיפא מה עשה, עשה תחבולות וכבש קודם מלך אחד ואח"כ כבש עוד מלך עד שנתגדל מלכותו ומלך בכיפא אך זה היה בכמה שנים וברוב תחבולות וברוב מחשבות שהיה שכמעט לא היה רגע אשר לא חשב איך לעשות איזה תחבולה לכבוש את זה ואח"כ את זה. ונעשה אצלו לחשוב מחשבות כמו טבע ב' שאם לא יחשוב לא יחיה. וכאשר גמר מחשבתו ונעשה מולך בכיפא לא היו לו עוד מה לחשוב כי הגיע

וזה נרמז ג"כ בפסוק ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, שלא נתקיים שמעי אלא בשבילו, כדי שיהיה מתוקן לגאולת ישראל מיד המן ולהכריתו מארץ חיים³¹, לכך זעק וזעקה גדולה לשבר ליבן של ישראל בתשובה. ורצה להודיע לאסתר שהיא מזרעו של שאול, שתתקן על ידה מה שחטא זקנם שאול³².

לזיכוי הרבים אביא אמרים יקרים שיין ליום כ"ג סיון, השתא בפרט - שהוא יומא טבא לרבנן לאלפים ורבבות מבני ישראל (בנוסף ליום כ"ג בסיון. בסיימם מסכת שבתות) - אשר אגרות השניות שנשלחו בכ"ג סיון היתה בזכות התורה הק'. ח"ל הזהב בספה"ק 'שפת אמת' שמות (לפורים): הנה באמת תכלית מפלת עמלק והמן הרשע היה כדי לקדש שמו ית' בעולם... א"כ בכל עת שיש לו מפלה מתגדל שמו ית' והוא באמת התגלות התורה דאורייתא כולא שמא דקוב"ה הוא. וכמו שהיה מלחמת עמלק קודם קבלת התורה בהר סיני. כן בכל מקום שיש מפלת הרשע מתעורר אח"כ כח התורה. ובני ישראל הבינו וידעו זאת שזה עיקר המכון. לכן כתיב ליהודים היתה אורה זו תורה כו'. פירוש שהניחו עיקר השמחה בכח התורה ומצות שקיימו אחר איבוד הרשעים בחילא סגי מה שהיו הרשעים מעכבין מקודם. ולכן נראה שעיקבו איגרות אחרונות עד סיון. דהיינו כשראו שפעל תליית המן שקיימו אח"כ התורה באהבה. אז הכינו עצמם ללחום מלחמת ה'. כמ"ש נקלה ועמוד על נפשם. וכשנגמר כל המלחמה אז כתבו המגילה והסכימו עמהם מן השמים להיות מתגלה הארת התורה ע"י קריאת המגילה. ומ"ש הדר קבלוה בימי אחשוורוש. גם ענין זה נשאר לדורות כמ"ש והימים כו' נזכרים ונעשים בכל דור.

ולעיל בספר הנ"ל, כתב: לכן אחר מפלת המן זכו לתורה לכן אחר סיון שהרגישו ביום מתן תורה התגדלות שמו ית' ע"י מפלת המן הרשע. ה' להם אח"כ השמחה בשלימות כמ"ש ליהודים היתה אורה כו'. הכל כ' רק אחר זמן מתן תורה. דלכאורה ה" צריך להיות בעת תליית המן. רק שעיקר השמחה שלהם היה מה שזכו עי"ז להתורה ולהתגדלות שמו ית'.

סג. נראים הדברים שה"ה, הרה"ק מאפסא זי"ע. (הזכר נ"י) אכן הרה"ק מאפסא זי"ע נפטר אחר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, הרה"ק מאפסא נפטר ה' ניסן שנת תקפ"ה, והרה"ק מבארדיטשוב נפטר כה (וי"א כז) תשרי שנת תקע"א.

סא. ע"פ לה"כ ירמיהו יא יט.
סב. מספר 'כסף מוקק' (פ' תצוה דרוש ראשון).

השפעות טובות ועשירות, ויהיה אור חור
שהרי הוא כהן, שיהיה נמשך גם עליו כל מיני
השפעות טובות ועשירות בגשמיות וברוחניות,
ב"ה יש גם אצלנו שמחה בשבוע הבעל"ט שיהיה
החתונה בשעטומ"צ.

יעזור השי"ת שאכן החתן שהוא כהן ולא
סתם כהן אלא כהן מיוחס, יזכה שיגן עליו זכות
אבות שהוא נכד בן אחר בן לאהרן הכהן, שיוזכה
להשפעות טובות בגשמיות וברוחניות, ולהקים
בית נאמן בישראל ולדורות ישרים ומבורכים,
וישרה בביתו אהבה ואחוה שלום וריעות, וכמו
כן יהיה אצלנו שמחה בשבוע הבעל"ט יעזור
השי"ת שיהיה שמחות אצל כל בני ישראל
זכות אבות יגן עליו שיהיה נמשך מהשמחה
כל מיני השפעות טובות רפואות וישועות פרנסה
ועשירות לבני ישראל ויזכו לעשות שידוכים
הגונים עם יו"ה. נמצאים בזמן כזה צריכים
להמשכת רחמים וחסדים בני ישראל צריכים
שמירה שהעולם כמרחק, אומות העולם מתגרים
זה בזה ובני ישראל נמצאים ביניהם, הן בחוץ
לארץ והן בארץ ישראל ובכל מיני מקומות כאלה
שנשפך שם דם ישראל, שנוכה לישמר ממה
שצריכים להישמר ולניצל ממה שצריכים להינצל,
ונזכה שיימשך עליו כל מיני השפעות טובות
ושיתרומם קרן ישראל במהרה מתוך רחמים
וחסדים נחת וכל טוב לעכש לעכש.

ס"ג שב"ק פר' בהעלותך תשפ"ד

הוראת שעה דכ' (שמות ז, 2) בהטיבו את הנרות
ואין נרות פחות משנים (ומא' לג), שהיו צריכים
להטיב שני נרות יחד, אבל כיון שהיה הנס של נר
מערבי שנשאר דלוק היו מטיבים רק נר א', וזה
היה ענין הוראת שעה דהנס דחי לקרא.

ואפשר לומר עוד דראיתי מהרבי מלובלין
זי"ע עה"כ אל מול פני המנורה יאירו שבעת
הנרות, מול פני המנורה מרמז על השולחן, שהיה
מול פני המנורה, והנה המנורה מרמז על התורה
והשולחן מרמז על עשירות, וזהו בהעלותך את
הנרות היינו אם ירצה להשפיע על בני ישראל
ברוחניות, אזי אל מול פני המנורה צריך קודם
להמשיך להם השפעות טובות ועשירות.

זה יש לומר בדרך רמז ענין החלישות הדעת
של אהרן הכהן שלא היה בחנוכת הנשיאים,
כיון שראה שהיה שם ענין של השפעת גשמיות
ועשירות לבני ישראל כדכתיב כף אחת עשרה
זהב, אמר לו השי"ת לאהרן הכהן שלך גדולה
משלהם, שהוא ישפיע גם ברוחניות, מדליק
ומטיב את הנרות, וגם ימשיך השפעות בגשמיות,
כדכ' אל מול פני המנורה היינו השולחן, שמרמז
על השפעת עשירות על בני ישראל.

יש כאן חתן חשוב כהן מיוחס (החתן אשר
ישעי' כהנא בן הר"צ רבי משה שמואל מספינקא שליט"א
ירושלים), וצריך לברכו קודם שיוזכה החתן
להשפעות ברוחניות שיוכל לישב על התורה
ועל העבודה, ובין בגשמיות שיהיה נמשך עליו

ושלח לרבי שלו' אליעזר, כשהגיע זמן המשפט על
התביעה של אותו נכרי עם ב' השותפים, שאל
השופט את ר' חיים מהו מסחרו, השיב ר' חיים
שהוא סוחר עצים, אחר כך שאל השופט להשוות
השני מה מסחרו והשיב שסוחר בכל מיני דברי
מסחר, אמר השופט דכיון שר' חיים הוא סוחר
עצים, ע"כ חלקו ישאר אצלו, אבל השותף הוא
שפעקאליאנט (ספסר) חלקו יחזור להנכרי. ורואים
בזה כוחו של הצדיק שהשוותף שלא שלח עצים
לרבי שלום אליעזר זי"ע הפסיד חלקו.

ס"ב שב"ק פר' בהעלותך תשפ"ד

דבר אל אהרן ואמרתי אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח, ב).

וברש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת
הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים
חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא
הוא ולא שבטו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה
משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, וכבר
אמרנו מכ"ק דודי (מנחם מנחם זי"ע) ז"ל בשם כ"ק
זקני (מנחם מנחם זי"ע) ז"ל להבין מה היה ענין
החלישות הדעת לאהרן הכהן ובמה פייסו השי"ת,
אלא שאהרן הכהן ראה שזכו הנשיאים לענין של
הוראת שעה להקריב קטורת ביחיד ועל מזבח
החיצון, וזוהו חלשה דעתו, ואמר לו השי"ת חייך
שלך גדולה משלהם, שבהדלקת המנורה יש ג"כ

אליבא דהלכתא המשך מעמוד ז'

רבי משה פיינשטיין ז"ל, אבל בחדר אוכל נראה
דמדינא אין צורך לכבות האלקטרי דאף שיש
אור אלקטרי, מ"מ כבוד שבת עם נרות שבת
דוקא, אבל כשמדליק בחדר שינה שעיקרה
לא ליכשל בעץ ואבן, והיינו באופן הנ"ל שבבית
שמוזנים בעז"ב מדליק והיא פטורה כב"ב, ראוי
לכבות האלקטרי קודם וכמ"ש.

אמנם שמעתי בזמנו מבחור ששאל את הג'
החזו"א ז"ל אם להדליק דוקא במקום אכילה
ולברך או בחדר שינה. והורה לו שראוי לו
כשמברך בחדר שינה, לאכול מזונות כשחוזר
בלילה, ובפוסקים לא מצינו ד"ז וצ"ב.

ולדברינו בחדר אוכל גם אם יש אלקטרי
מדליק בברכה, אבל כשמדליקים בחדר שינה
ראוי לכבות האלקטרי דוקא ואז תדליק, שאז
מתענג באור הנר והוי הדלקה לצורך, ויכולה
אח"כ לבקש שיורא שמה באלקטרי כיון
שהדלקה כמצותה, או שעכ"פ היא תדליק גם
האלקטרי, וכנ"ל.

אם שמרתם נרות של שבת אני מראה
לכם נרות של ציון. [לקוט שמעוני בהעלותך,
רמז תשיט]

ונצטט בזה ד' הג"ר משה שטרנבוך שליט"א
(תשובות והנהגות כרך ב סי' קנד): נראה שאם שוה לה
להדליק במקום אכילה או שינה, לדין עיקר
המצוה במקום אכילה, שאז ההדלקה כבוד שבת
ולא רק לעונג, אבל יכולה להדליק גם במקום
שינה, ומיהו דעתי שאם מדליק במקום שינה
שעיקר החיוב שמה שלא ייכשל בעץ ואבן
צריכה לכבות המאור האלקטרי ולהדליקה,
ואחר כך מיד תדליק נר שבת ולברך, שאם
בחדר שינה בלאו הכי מאיר האור, ספק אם יש
תועלת בהדלקתה, משא"כ כשמדליקה בחדר
אוכל אף שבלא"ה מאיר האור האלקטרי, מ"מ
רבי נרות בשעת אכילה הוי כבוד שבת טפי,
ושייך ע"ז ברכה.

ויש מחמירים אף כשמדליקה בחדר אוכל
שלעולם תכבה נר אלקטרי ושוב תדליקו ואחר
כך תדליק נר שבת והברכה על שניהם ויוציאין
בזה גם דעת המחבר, (ס"י רס"ג ס"ח), שחושש
שאחר שכבר מודלק אור אין מדליקין טפי
בברכה, ואף להרמ"א דמיקל היינו בנרות אבל
באלקטרי דהוא כאור יום חוששין דיותר אין
להדליק בברכה. ושמעתי שכן נהגו בבית הגאון

על אור אלטריק, כדי להוציא מלב הטועים
שחושבים שאין החשמל בכלל איסור הבערת
אש בשבת מן התורה.

ולמעשה, ליישב את מנהג העולם שמדליקים
ומברכים על נרות גם במקום שיש אור האלקטרי,
כתבו הפוסקים שהוא מטעם שיש כבוד שבת
בהדלקת הנרות אף באופן שיש אור מבלעדי
משום שניכר בנרות אלו שהם לכבוד שבת וזה
חשיב כהנאה ושמחה, וגם נעשה כמנהג להדליק
בברכה בנרות אלו לכבוד שבת.

אמנם כתבו כמה מהפוסקים דכל זה הוא
מעיקר הדין, אבל לכתחילה יש להדליק כעיקר
התקנה שהאור הנצרך במקום הסעודה יודלק
לכבוד שבת. ולכן כתבו, שבעת שבעלת הבית
מדליקה את הנרות, תדליק גם את אור האלקטרי
ותכוין בברכה על שניהם, ואם האור היה דלוק
מבעוד יום, תכבה ותדליק אותו לכבוד שבת,
אמנם לא ראינו שנוהגים בכך.

הישן בביתו ואוכל במקום אחר

והנה בודאי ראוי לעורר בהשאלה המצוי' לרוב
באברכים שאוכלים במקום אחר וישנים בביתם,

נדבת
הר"ר מאיר האפמאן הי"ו
בית שמש
לרגל שמחת הולדת הבת
שתח"י
יזכה לגדלה לתורה ולחופה
ולמעשים טובים וירווה ממנו
ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה
מתוך ברי"ג ונהורא מעליא

נדבת
הר"ר שמואל
ענגלענדער הי"ו
בני ברק
לרגל שמחת הולדת הבן נ"י
יזכה לגדלו לתורה ולחופה
ולמעשים טובים וירווה ממנו
ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה
מתוך ברי"ג ונהורא מעליא

נדבת
הרה"ג ר' יצחק אייזיק
כהן שליט"א
ירושלים
לרגל היכנס בנו הבה"ח דוד הי"ו
לעול התורה והמצוות
יה"ר שיעלה מעלה מעלה על במות
התורה היורא והחסידות וירווה ממנו
ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה
שמחת הב"מ תתקיים ביום
שלישי הבעל"ט באולם מסילת
ישרים רח' פישל 6 ירושלים

נדבת
הרה"ח ר' דוד משה
ליפשיץ שליט"א
ירושלים
לרגל שמחת אירוסיו בנו
החתן המו"מ בתו"ש
שמואל נ"י עב"ג הכלה שתח"י
יה"ר שיהא קשר של קיימא
ובנין עדי עד וירווה ממנו ומכל
יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת
הרה"ח ר' ישכר בעריש
הכהן בראנדער שליט"א
לונדון
לרגל שמחת נישואי הבת
שתח"י עב"ג החתן המו"מ
בתו"ש נ"י
יה"ר שיהא קשר של קיימא
ובנין עדי עד וירווה ממנו
ומכל יו"ח רוב תענוג ונחת
דקדושה מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא